

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Náboženské předsudky u budoucích psychologů

Martina Šašková

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Praha 2013

Prague College of Psychosocial Studies

Religious prejudice to future psychologists

Martina Šašková

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr Jaroslav Kořa

Prague 2013

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s využitím pramenů a literatury uvedené v seznamu.

V Praze, dne 29. 7. 2013

Ráda bych poděkovala panu doc. PhDr Jaroslavu Koťovi za odborné vedení a pomoc při vytváření této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	7
1 DEFINICE POJMŮ.....	9
1.1 Náboženství.....	9
1.2 Víra	10
1.3 Psychoterapie.....	10
1.4 Postoje a předsudky	11
2 PŘEDSUDKY.....	13
2.1 Funkce předsudků.....	13
2.2 Teorie vysvětlující předsudky.....	15
2.2.1 Teorie vzniku podle G.W.Allporta	16
2.3 Projevy předsudků	16
2.4 Obranné mechanismy	18
3 NÁBOŽENSTVÍ Z POHLEDU VÝZNAMNÝCH PSYCHOLOGŮ	22
3.1 Sigmund Freud	22
3.2 Carl Gustav Jung.....	24
3.3 Stanislav Grof	25
3.4 Gordon Willard Allport.....	27
4 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	29
4.1 Popis výzkumného vzorku.....	29
4.2 Použité metody	30
4.3 Výsledky šetření	33
4.3.1 Obecná charakteristika zkoumaného souboru	33
4.3.2 Výsledné hodnoty zkoumaného souboru	34
4.4 Závěry k výzkumnému šetření.....	43
4.5 Diskuse	45

ZÁVĚR.....	47
Seznam použité literatury.....	49

ÚVOD

Má práce je zaměřena na náboženské předsudky. Konkrétně na náboženské postoje a předsudky u budoucích psychologů. Blíže je tím myšlen vztah studentů psychologie k náboženství a víře, jak samotné, tak i ve spojení s případnými klienty. Myslím si, že předsudky jsou celkově velký problém v dnešní multikulturní společnosti. Podsouvají se nám z mnoha stran, jak se zmíním na dalších stránkách. Dle mého názoru je nejzávadnější vliv ze strany medií. Často se stává, že reportéři se nám již z televizních obrazovek snaží podsunout jejich názor a následně názor společnosti. Tak vznikají předsudky.

V první kapitole blíže popíši termíny, jako jsou víra, náboženství, psychoterapie, postoje a předsudky. K popisu použiji odbornou literaturu zabývající se těmito pojmy.

Ve druhé kapitole se zaměřím na předsudky podrobněji. Přiblížím jejich funkce, které vysvětlují, čím jsou předsudky pro jedince přínosné. Dále popíši některé teorie zabývající se vznikem předsudků, nejzásadnější roli při vzniku má rodina a společnost. Má bakalářská práce se zabývá i projevy předsudků, které mohou být od neverbálních projevů, ty jsou nejméně nebezpečné až po fyzické a sofistické projevy, které mohou být nejničivějšími.

Předsudky jsou hlavním tématem této práce, proto se jimi zabývám tak zevrubně, aby čtenář v dalších kapitolách mohl plně porozumět textu. Je důležité je poznat z důkladnějšího hlediska a získat o nich podrobnější přehled i pro prevenci před jejich vznikem.

Ve třetí a poslední kapitole teoretické části se budu zabývat názory a myšlenkami významných psychologů a psychoterapeutů k pojmu náboženství.

Tato část je velmi důležitá, poněvadž dokazuje pomyslnou bariéru mezi samotnou psychologií, případně psychoterapií a náboženstvím.

Jedním z prvních představitelů, který tento spor započal a kterého zmíním, je Sigmund Freud, jeho myšlenky dle mého názoru často přetrvávají a patří mezi ty nejvíce kontroverzní. Dalším citovaným autorem z pohledu psychologie náboženství je žák již zmiňovaného Sigmunda Freuda, Carl Gustav Jung. Tento významný lékař a psychoterapeut se názorově od svého kolegy odklonil, a co se týče náboženství, vydal se odlišným směrem a některá doplnění jeho názorů se ukázala až dlouho po jeho smrti. Třetím a předposledním autorem zmíněným v mé práci, bude americký psychiatr a psycholog českého původu Stanislav Grof. Tohoto autora uvedu pro doplnění a odlišnost názorů ve srovnání s předchozími dvěma autory, i když se v některých názorech snaží navázat na Carla Gustava Junga. Grof má kontroverzní názory, jež má podložené vlastní praxí, kterou započal v Psychiatrické léčebně Bohnice. Posledním a dle mého mínění nejpřínosnějším zmíněným autorem bude Gordon Willard Allport, jehož názory jsou smířlivější, mírnější a dle mého názoru uvážené.

Čtvrtá kapitola se zabývá výzkumným šetřením. Její první část se zabývá především popisem výzkumné metodologie, představení výzkumného vzorku, použitých výzkumných metod a způsobem zpracování dat. Druhá část se zabývá představením výsledných dat a diskuzí.

1 DEFINICE POJMŮ

1.1 Náboženství

Náboženství, neboli latinsky religio, je široký a často subjektivní pojem, který se během let svým významem mění a každý autor pro něj má vlastní definici. Definice jsou závislé jak na čase, kultuře a mimo jiné i na vědeckém odvětví, ve kterém vznikaly a jsou rozdílné i na základě vztahu autora k náboženství. Pokusím se na následujících řádcích definovat tento pojem.

Etymologie slova vychází z latinského pojmu religio, který reprezentuje výraz náboženství v mnoha jazycích a má možný vznik ve více slovech, jedním z nich je ligare, které znamená vázat. Jiná teorie mluví o návaznosti na slovo re-ligare, následně by to pak znamenalo vzájemnou vazbu mezi člověkem a skutečností, která jej přesahuje. Cicero vznik slova odvozoval od slova relegare, to znamená sebrat, brát na něco ohled. Ve staré češtině náboženství představovalo křesťanskou mši (TYDLITÁTOVÁ, 2010, s. 11).

Jedna z důležitých sociologických definic je definice Émile Durkheima, který tvrdí, že „náboženství je jednotný systém víry a praktik vztahující se k posvátným věcem, tj. k věcem odtažitým a zakázaným“ (DURKHEIM, 2002, s. 55). Tato definice je významná i tím, že se nezabývá spojitostí s Bohem či bohy.

Další definice mluví o vědomí člověka nebo skupiny, že existuje něco přesahující skutečnost. Není pravidlem, že by náboženství muselo být spjato s církví. Jindy se náboženství definuje jako souhrnný pojem pro rozdílné lidské jednání, tradice, představy a symboly, kterými daný jedinec sděluje svůj vztah k transcendentálnímu životu. Pavel Říčan ve své knize *Psychologie náboženství* odvozuje samotnou definici od religionistiky, což je věda zabývající se náboženstvím a dále se samotnému vymezení spíše

vyhýbá, dle něj je založena na širším konsensu religionistů. Každý badatel si pojem může přizpůsobit svým potřebám (ŘÍČAN, 2002, s. 36).

1.2 Víra

Myslím si, že víra je abstraktnější a obecnější pojem než náboženství. Z mého pohledu víra může být v podstatě cokoliv, co nás obohacuje a podporuje naši motivaci. Psychologická literatura se tímto tématem moc nezabývá, nejspíše právě z důvodů těžkého definování.

„Jedná se o komplexní formu postoje s hlubokým afektivním akcentem. Předpokládá osobní ztotožnění s objektem, v nějž člověk věří“ (NOVÁK, 2002, s. 21).

Jiný příklad definuje víru jako *„obecně vyjádření postoje, který se vztahuje k něčemu, co stojí mimo možnost aktuálního, nepochybného a plného ověření racionálními prostředky, a přesto je považováno za pravdivé a skutečné“* (DIDEROT, 1999, s. 297).

1.3 Psychoterapie

Význam psychoterapie opět zahájím etymologií slova. Původ slova se nachází v řečtině, je složen ze dvou slov PSYCHÉ a THERAPÓN. Zkrácené PSYCHÉ znamená v dnešním pojetí výraz pro lidskou subjektivitu a její projevy. THERAPÓN dříve znamenal průvodce a opatrovníka bohů, dnes je vnímán jako léčba za pomoci vědeckých postupů, jíž provozuje terapeut (VYMĚTAL, 2004, s. 19).

Jedna z definic psychoterapii definuje takto: *„Psychoterapie je především léčbou (sekundární prevencí), ale i profílaxí (primární prevencí) a rehabilitací (terciální prevencí) poruch zdraví, která se uskutečňuje výhradně psychologickými prostředky, tedy prostředky komunikační a vztahové povahy“* (VYMĚTAL, 2004, s. 20).

Jedna z nezbytných podmínek pro psychoterapii je vědomá, záměrná a strukturovaná spolupráce klienta a psychoterapeuta.

1.4 Postoje a předsudky

Předsudek se často užívá jako specifický druh postoje. Slovo postoj do vědeckého světa vědy nejdříve vstoupil s prací Charlese Darwina v roce 1872. Dále bylo slovo postoj v sociologickém smyslu užito v roce 1918 ve studii o polských sedlácích autory W.J.Thomas a F. Znaniecki (cit. dle KOSKA, 2004, s. 190). I jinde v našem sousedství se zkoumal vliv postoje na myšlení a chování. Toto zkoumání probíhalo ve würzburgské škole (tamtéž).

Postoj je často zmiňovaný jako základ pro sociální psychologii a ta je někdy nazývána jako vědecké studium postojů. Jednu z nejobecnějších definic vymyslel již v roce 1935 Gordon Allport. Dle něj je postoj „*mentální nebo nervový stav pohotovosti, který má motivující, nebo brzdící vliv na chování a to vůči objektům a situacím s nimiž je individuum v relaci*“ (cit. dle KOSKA, 2004, s. 191) .

Český autor Milan Nakonečný definuje postoj jako „*vztah k nějaké hodnotě, způsob nějakého hodnocení,*“ (NAKONEČNÝ, 2009, s. 239).

Slovo předsudek má svůj původ ve slově praejudicium, které ve starověku znamenalo precedent neboli úsudek, vzniklý na základě dřívějšího rozhodnutí a poznání. Až později v anglickém jazyce získal význam úsudku, který si člověk vytvoří dříve, než fakta pozná a zváží jejich význam. Tím je myšlen dnešní význam předsudku a k němu se následně přidal konotativní význam, neboli zabarvení slova pro každého jednotlivce jiné (ALLPORT, 2004, s. 38).

Allport ve své významné knize O povaze předsudků definuje předsudek takto: „*...odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině*“ (ALLPORT, 2004, s. 39). I jiní autoři se přidávají a předsudek vysvětlují především jako negativní a hostilní postoj.

Dle mého názoru je jednou z nejužitečnějších definic tato: „*Předsudky jsou negativní pocity vůči určité skupině. Vycházejí z předchozího závěru, negativní pocity se obvykle nezakládají na adekvátních nebo platných informacích ohledně dané skupiny*“ (ATKINSON, 2003, s. 699).

Avšak po dlouhodobějším hledání jsem našla zmínky i o pozitivních předsudcích, více je ale autoři nerozvádějí. Nejspíše je to z důvodu, že sociální psychologie se zabývá daleko více negativními předsudky jako jistým nebezpečím pro společnost a pozitivní předsudky se takto nevnímají.

2 PŘEDSUDKY

2.1 Funkce předsudků

Význam předsudků odvodím od významu postoje. Jak jsem již dříve uvedla, předsudek je speciální druh postoje, proto funkce předsudků vychází z funkce postojů.

Nicky Hayes v *Aplikované psychologii* popisuje tři funkce postojů, které vyzorovali Smith, Bruner a White. Zmíněnými funkcemi jsou hodnocení objektů, sociální přizpůsobení a externalizace.

- Hodnocení objektů slouží k usnadňování tvorby postojů vůči aktuálním událostem a věcem v okolí. Po opakovaném střetnutí jedinec nemusí hledat nový a vhodný způsob pro reakci, protože si již dříve udělal závěr, a to mu napomáhá zjednodušit situaci. Například pokud dítě zažije negativní zážitek s učitelem matematiky, později si tyto dva aspekty spojí a bude k jakémukoli učiteli matematiky přistupovat s negativním postojem (cit. dle HAYESE, 2003, s. 97).
- Další funkcí postojů je sociální přizpůsobení, které slouží jako nástroj pro zlepšování vztahů se skupinou. Jestliže má jedinec podobný názor jako referenční skupina, vyjadřuje podobnost dané skupině. Tímto se vytváří sociální identifikace, která je často chápána jako důležitá a nezbytná součást lidského soužití (tamtéž).
- Třetí a poslední funkcí popsanou trojicí výzkumníků je externalizace. Externalizace je spojení vnitřních stavů, anebo motivů s aktuálním děním v blízkém okolí. Tato funkce bývá nevědomá a často je vysvětlením pro vznik nového postoje, anebo předsudku. Příklad si můžeme uvést na manželství. Pokud jedinec prožívá konflikt z malého množství stabilních vztahů, je

možné, že bude vyjadřovat negativní postoje případně skepsi k manželskému svazku (cit. dle HAYESE, 2003, s. 97).

Existuje i další rozdělení a vysvětlení významu postojů, které rozlišil D. Katz.

- Instrumentální, adjustační nebo utilitární funkce mluví o vytváření postojů na základě spojitosti s odměnami, anebo tresty. Kladné postoje se vytvářejí na základě spojitosti s aktuálními, případně očekávanými odměnami. U záporných postojů je tomu opačně. Jedinec si vytvoří negativní postoj, protože je spojen s trestem. Tento princip se jinak může nazývat *zobecnění zkušeností* (cit. dle NAKONEČNÉHO, 2009, s. 249).
- Ego defenzivní funkce slouží pro obranu integrity osobnosti, například redukuje úzkost, nebo kompenzuje negativní složky sebepojetí tak, že negativní vlastnosti, které si jedinec přivlastňuje, jsou podceněny. Ego defenzivní funkce chrání jedince před přijetím negativních pravd o jeho vlastnostech a konáních (tamtéž).
- Hodnotově expresivní funkce umožňuje vyjádřit postoje do reálného života. Jsou to například postoje náboženského a politického smyslu. Tato funkce umožňuje odreagování afektu ke společenským poměrům (tamtéž).
- Kognitivní funkce slouží k uspořádání informací o světě a jedinci samotném. Také tato funkce pomáhá určovat řád a smysl k události a spojitosti mezi nimi. Z toho vyplývá vytváření postojů, to spojuje poznávací a emoční rovinu (tamtéž).

2.2 Teorie vysvětlující předsudky

Na následujících řádcích se pokusím popsat vznik předsudků z různých teorií, které jsou zmíněné v knize *O předsudcích* od T. Nováka.

Jedna z vysvětlujících teorií se zabývá konceptem autoritativní osobnosti. Jejími autory jsou T. Adorno, E. Frenkel-Brunswik, D. Lewinson a R. Stanford. Autoritativní osobnost je svými vlastnostmi predisponovaná k předsudkům. Týká se to především osobnostních rysů a komplexu příznaků autoritativních postojů. Pro vysvětlení jsou to postoje nedemokratické až totalitní, které někdy zabíhají až k profašistickým a prokomunistickým názorům. Pro autoritativní osobnost je příznačná i autoritativní agrese, která je zdůvodněná pocitem ohrožení. Pro jedince s autoritativním typem osobnosti je celkem typické, že za své chyby viní ostatní. Mimo jiné to znamená, že za své nedostatky trestá někoho ve svém okolí. U tohoto typu osobnosti vzniká konflikt slabého já a nadjá, z čehož vzniká úzkost. Pro zbavení úzkosti se dotyčný snaží najít někoho, kdo vše způsobil a tím vyrovnává vlastní sociální prestiž. Pocit nadřazenosti, kdy autoritativní osobnost má pocit, že patří mezi nadřazenou rasu, způsobuje i pocit, že nemůže být přece špatný (cit. dle NOVÁKA, 2002, s. 41).

S autoritativním typem osobnosti je spojena korelace se společenským tlakem a výchovou. Existují výzkumy dokazující spojitost mezi vnímáním hodnot, norem a autoritativním matek a dětí (tamtéž, s. 43).

Další výzkumy zase poukazují na spojitost mezi rasovými a národnostními předsudky dětí a způsobem výchovy. Podle tohoto výzkumu je výskyt předsudků vyšší u dětí, které nepocit'ovaly právo na vlastní názor a byla od nich vyžadovaná maximální poslušnost (tamtéž, s. 44).

Výzkumník Hofstätter se zaměřil na zkoumání vyhasínání předsudků získaných v dětství. Hofstätter zjistil, že předsudky samovolně nemizí. Jedna z možností je, že přetrvávají, anebo jsou potlačovány. Avšak vždy zanechávají následky na charakteru jedince (cit. dle NOVÁKA, 2002,

s. 44). Na vznik předsudků má mimo jiné velký vliv i ekonomická a politická rivalita. V době, kdy je větší nezaměstnanost, vznikají předsudky ve větší míře, protože příslušníci většin si vybírají menšiny jako cíl svého hněvu (KOSEK, 2004, s. 210).

2.2.1 Teorie vzniku podle G.W.Allporta

Oproti tomu Gordon Allport popisuje předsudky, které získáváme pomocí čtyř rovin. První rovina je konformizace. Konformita je myšlena především jako vstupenka do společnosti. Na následky skupinového tlaku člověk nepřemýšlí nad tím, proč nemá rád daného člověka, pouze se chová tak, aby byl loajální a poslušný ke své vlastní skupině, anebo kultuře. Allport konformismus popisuje mimo jiné i jako složku schopnosti přežít (ALLPORT, 2004, s. 307-318).

Druhá rovina popisuje učení především rasových předsudků u malého dítěte, kdy je zmiňovaná především rovina výchovy. Nadále je zmiňován i vliv domova na utváření předsudků. Důležitá je i role jazyka, kdy se dítě učí nenávidět danou skupinu na základě výchovy. A přesto se však s tou samou skupinou přátelí, protože slovo a jeho reálný obraz si nespojí (ALLPORT, 2004, s. 319-332).

Třetí rovina popisuje získávání předsudků ve starším věku, kdy děti a dospělí získávají předsudky například i za pomoci podmiňování. Na základě leknutí nebo strachu z jediného zastupitele odlišné skupiny se předsudek přenesou na celou skupinu (ALLPORT, 2004, s. 333-345).

Poslední, čtvrtá rovina, se zabývá vnitřním konfliktem. Allport popisuje, že předsudky jsou spíše spojené s pocity viny než naopak. Přesto je však lidé mají (ALLPORT, 2004, s. 346-361).

2.3 Projevy předsudků

Předsudky se mohou projevovat různě. Někdy jsou lidé schopni své postoje nechat skrytými před ostatními. Gordon Allport uvedl několik

projevů předsudků, a těmi jsou osočování, vyhýbání se, diskriminace, fyzické napadání a vyhlazování.

Osočování patří mezi častější typ projevu předsudku. Osočování nejčastěji probíhá při rozhovoru lidí se stejnými názory, nebo se někdy osočování vyskytne i v rozhovoru lidí s různými postoji. Člověk s předsudky má pocit svobody, když může projevit svůj předsudek, avšak to také často bývá jediný projev antipatií. Osočování je dnes nejčastější v televizních zprávách a restauračních zařízeních (ALLPORT, 2004, s. 46).

Vyhýbání se dané skupině nebo jedinci je silnější projev předsudku než osočování, je to ale stále projev předsudku, který minimálně ubližuje. Vyhýbání se často může nést daň možných nesnází, to si ovšem jedinec uvědomuje a možné břemeno bere i přesto na sebe. Vyhýbání se může vztahovat na obytné části, různé druhy obchodů, které jsou vedeny menšinami či na pracovní vyhýbání (ALLPORT, 2004, s. 47).

Diskriminace je aktivním způsobem projevu negativního postoje. Daný jedinec se pokouší člena určité skupiny vyloučit z některých zaměstnání, obytné části, možnosti vzdělání nebo zábavy, zmenšit či odebrat politická a sociální práva. Právně či obecnou praktikovanou formou diskriminace bývá segregace, což je právní nebo politické vyloučení lidí, například na základě jejich pohlaví popřípadě náboženského vyznání (tamtéž).

Fyzické napadání může vést k polonásilnému, anebo násilnému projevu předsudků. Důsledkem může být vypuzení např. romské rodiny ze sousedství. Tyto projevy jsou častější než dříve. Je to spojeno i s tím, že jsou na sobě jednotlivé národy více závislé než dříve (tamtéž).

Vyhlazování je nejnásilnější projev předsudku. Mezi jeho příklady patří vyhlazování, pogromy, lynčování a nejznámějším je hitlerovský genocidní program (ALLPORT, 2004, s. 47).

2.4 Obranné mechanismy

Sigmund Freud, který tento termín vymyslel, jej vysvětlil jako nevědomé mechanismy uskutečňující vypořádání se zápornými zážitky a z tohoto důvodu jsou zde zmíněny.

Jinými slovy jsou obranné mechanismy způsoby, které podporují vznik pozitivních emocí a na druhé straně snižují negativní emoce. Dále to může znamenat také to, že obranné mechanismy pomáhají lidem s předsudky zůstat v klidu a zničit pocit úzkosti. Tímto tématem se mimo jiné zabývala i Anna Freudová, která rozdělila obranné mechanismy na pasivní a aktivní. Mezi pasivní obrany patří izolace, negativismus, regrese, represe a někdy i únik. Získávání pozornosti, racionalizace, projekce, identifikace a substitutece spadá do aktivně obranných mechanismů (NOVÁK, 2002, s. 76).

V následujícím textu tyto obranné mechanismy hlouběji vysvětlím. **Racionalizace** je způsob jednání, který napomáhá zakrýt negativní motiv motivem lepším za pomoci logického vysvětlení. Příkladem pro tento typ mechanismu mohou uvést například omluvu po válce. Dotyčný kolaborant se omlouvá tím, že pokud by dané místo nepřijal, přijal by ho někdo jiný s horšími úmysly a ještě horšími následky. Další ukázkou racionalizace je i chování s předsudky vůči cizinci. Jedinec vysvětluje svůj postoj obavami o vlastní národ a zemi. Odlišným příkladem jsou alkoholici, závislí na návykových látkách, anebo kuřáci, kdy svoji závislost vysvětlují se slovy, že je to jejich poslední radost v jinak špatném životě. Jinými slovy jde o zlepšení motivů daného chování (NOVÁK, 2002, s. 77).

Projekce, neboli vnímání, je vydělení jednotlivce jako sebe z množiny, do které jednatel patří. Vhodným příkladem je projekce se Židy, „*Nemáte rádi Židy? ... Podstatné je, že Židé nenávidí křesťany. Projekce pak umožňuje chápat antisemitismus jako něco, co židákům patří*“ (NOVÁK, 2002, s. 78). Vysvětlení projekce psychoanalytiky zní tak, že za

pomoci projekce je možné vymyslet odrazovou plochu, která umožňuje nechtěné vlastnosti oddělit od vlastní osobnosti a následně je přidělit druhým. Poté jsou ti ostatní těmi špatnými. Tato teorie je ztížená tím faktem, že pokud ti špatní mají větší podobnost s projektující osobou, o to více má tato osoba potřebu se oddělit a zdůraznit svou odlišnost od špatné osoby či skupiny. Sigmund Freud i Carl G. Jung se zabývali projekcí a shodli se na tom, že „projekce přenáší subjektivní obsahy na objekt“ (NOVÁK, 2002, s. 79).

Projekce se dále rozděluje na atributivní projekci, která může být vědomá nebo nevědomá a připisuje vlastní jednání, pocity a důvody druhým.

Dále rozdělení pokračuje u autistické projekce, která je vědomá a dotyčný upravuje své chápání okolností v kladné spojitosti s vlastními potřebami.

Třetím a posledním rozdělením je projekce racionalizační. Ta je zcela vědomá a jedinec si je schopen chování zdůvodnit rozumově a zároveň si vše uvědomovat. Příkladem mohou být šovinistické vtipy (NOVÁK, 2002, s. 79-80).

V případě **potlačení**, neboli represe, se jedná o snahu oprostít se od určitého obrazu, případně skupiny obrazů pokud jejich obsah není slučitelný s obsahem vědomí. Tímto způsobem jsou překonávány nebo zapomínány informace, které by mohly oslabit již zaběhlé a jednoduché stereotypy, anebo předsudky a jedinec si následně ponechává i své názory. Potlačení přispívá i k duševní hygieně. Například nepříjemné zážitky v porovnání se zážitky příjemnými jsou zapomenuty rychleji (NOVÁK, 2002, s. 81).

Identifikace je přijímání názorů či pravidel a ztotožnění se se skupinou bez jakéhokoli kritického soudu. Tento obranný mechanismus mnozí autoři vidí jako hlavní důvod pro vznik předsudků (NOVÁK, 2002, s. 82).

Regrese znamená v obecném smyslu slova vyhnutí se vývojově vyšší úrovni a vrácení se na nižší vývojovou úroveň. Ve smyslu obranného mechanismu jde o bezdůvodné šíření nereálných informací. Například, že lidé s černou pletí mají menší mozek (tamtéž).

Substituce je jinými slovy přesunutí nebo náhrada. Záběr na nedosažitelné uspokojení je převeden na uspokojení, které je dosažitelné. Psychoanalytici tvrdí, že člověk své pudy nezmění. I potlačení je nebezpečné, například touhy pudové podoby se přesouvají na partnera, erotické do umělecké, anebo vědecké sféry. Agrese se může přesunout k úsilí pro překonání překážek například v politické sféře. Někdy ovšem nejsou tyto cíle dostatečně humánní, a poté nastává problém (tamtéž).

Přebírání rolí není totožné s přijetím role z přesvědčení. Spíše na základě pracovního postavení jedinec přijímá roli, která je nějakým způsobem nezbytná a následně je schopen se bránit, tím že ne on, ale jeho role vyžadovala nepříjemné následky. Například německý válečný zločinec Adolf Eichmann popisuje ve svých zápisech v denících, že proti občanům židovské národnosti necítil nenávisť, ale jeho role pečlivého, vysoce postaveného úředníka nepřipouštěla jiné chování (NOVÁK, 2002, s. 84).

Zlehčování se popisuje jako snaha o zneuznání okamžiku, kdy jedinec neuspěl. Dobrým příkladem by mohla být situace, kdy si jedinec hledá zaměstnání a nepřijmou ho následkem přijetí sociálně znevýhodněného zájemce. Jedinec je rozčilen a svádí to na situaci i zájemce. Přitom si neuvědomuje, že hendikepovaný zájemce předtím obešel mnoho pohovorů a nikde neuspěl a až v této práci, kde může využít svůj potenciál, byl úspěšný (NOVÁK, 2002, s. 84).

Somatizace je přenesení nelibých pocitů z konfliktu, nezdaru, anebo nespokojenosti do tělesného zdraví. Zdravotní projevy mohou být například

zvýšený krevní tlak, žaludeční vředy nebo astma. Někdy se může stát, že oběti předsudků mohou vyvolávat pocit nevolnosti, bolest hlavy až migrény (tamtéž).

Intelektualizace za pomoci abstraktních pojmů a teorií plyne z napětí v osobní rovině. Intelektualizující osoba se snaží vyhnout jasným, konkrétním nebo autentickým reakcím. Své názory a myšlenky zaobaluje do vyšších úhlů pohledu, popřípadě do národního zájmu. Tyto osoby se tímto způsobem chrání, drží si odstup a nadhled za pomoci svého intelektualizování (tamtéž).

Vytváření reakcí se zakládá na vytváření projevů, opačným ke skutečným přáním a cílům. Člověk, který nemá rád opačné pohlaví, může předstírat, že je tomu naopak, aby způsobil mnoho škody (NOVÁK, 2002, s. 85).

Mezi další běžné obranné mechanismy patří upoutávání pozornosti, negativismus, únik a přehnaná reakce (NOVÁK, 2002, s. 86).

3 NÁBOŽENSTVÍ Z POHLEDU VÝZNAMNÝCH PSYCHOLOGŮ

V následující kapitole se budu zabývat názory a myšlenkami spojenými s náboženstvím, významnými a důležitými psychology. Jejich názory se často využívají v psychologii náboženství.

3.1 Sigmund Freud

Jedním z nejčastěji citovaných autorů vyjadřujících se k náboženství je psychoanalytik Sigmund Freud. K tématu náboženství se vyjadřoval velmi často ve svých dílech a podobně pokračovali i někteří jeho psychoanalytičtí nástupci. Nejspíše právě Freud započal pomyslnou válku mezi psychoterapeuty a psychology s náboženstvím, která není často nikterak viditelná, ale v některých situacích přesto citelná.

Freud byl sám ateista, který se o náboženství velmi zajímal a jeho kritiku na následujících řádcích přiblížím. Do svého pojednání zahrnuje významný psychoanalytik své teorie, kterými vysvětluje náboženské jednání. Například náboženské rituály připodobňuje k nutkavému jednání neurotiků. Podle něj jsou rituály výsledkem potlačovaných pudových impulsů a nejen těch sexuálního původu. I vznik náboženství připodobňuje ke vzniku neurotické poruchy. Další podobnosti s myšlením neurotiků nachází i u přírodních národů, které vyznávaly totemismus (cit. dle PECHOVÉ, 2011, s. 33).

Freud se zabýval i tabu, které je podle něj typickým prvkem pro náboženství. Tento jev opět zkoumal z antropologického hlediska, kdy porovnával své psychoanalytické teorie a přírodní národy. Totemismus byl jako jedno z primitivních náboženství založen na uctívání praotce v podobě

totemu. Totemismus samotný Freud spojoval s dvěma tabu. Těmi jsou tabu zabít totemové zvíře (s výjimkou zvláštních situací) a sexuální stýkání se s příslušnicí vlastního společenství (cit. dle ŘÍČANA, 2002, s. 191).

Psychoanalýza tvrdí, že totemické zvíře může být náhrada za otce. Toto tvrzení potvrzuje rozpor, kdy je výjimečné zabití totemového zvířete jak oslavou. Zároveň je tato oslava doprovázena velkým oplakáváním. Tuto ambivalenci následně Freud vidí i ve vztahu otců a synů (FREUD, 1997, s. 56).

Oidipovský komplex Freud spojuje i s postavou Boha, která je podle něj pouze iluzorním uskutečněním touhy po otci, kterou lidé sami nejsou schopni uspokojit. Tato touha má být vytěsněna, anebo zapomenuta. Lidé sami si ji nejsou schopni uvědomit, proto si nejsou vědomi psychologické základny pro víru v Boha. Další podporu pro svoji teorii viděl Freud v ambivalentním vztahu jak k Bohu, tak i otci. Boha vykládá jako ochránce, ale zároveň i někoho, kdo brání v naplnění pudových přání, a to především sexuálních přáních v adolescenci (cit. dle ŘÍČANA, 2007, s. 158).

Freud se mimo jiné zabýval i vznikem náboženství, konkrétně židovského. V tomto směru se Freud vydával prostudovanějším směrem, poněvadž se sám zabýval studiem staroegyptské kultury. Jeho teorie se zabývala Mojžíšem, který podle Freudovy teorie byl původem Egyptan a vyznavač mnohobožství, které za vlády faraona Achnatona mělo mnoho příznivců. Po faraonově smrti se tento fakt změnil a Mojžíš odešel z Egypta a monoteismus přinesl do židovské kultury (cit. dle PECHOVÉ, 2011, s. 35).

3.2 Carl Gustav Jung

Carl Gustav Jung vyrůstal v rodině s velkou náboženskou tradicí. Většina jeho mužských předků zaujímala místa teologů, případně farářů. Díky tomuto faktu se celoživotně zabýval studiu problematiky náboženství, a to z několika úhlů, mimo jiné i z roviny religionistiky, psychologie a z úrovně mystiky, což ovšem za svého života tajil. I díky svému rodinnému zázemí vnímal Jung svůj vnitřní život jako velmi bohatý. Jeho vnitřní život byl odkryt v Červené knize, která byla vydána až mnoho let po jeho smrti (ŘÍČANA, 2002, s. 203).

Jung své názory a myšlenky ohledně náboženství začal více uveřejňovat až po svém rozchodu se Sigmundem Freudem. Po této události začal ve velkém publikovat na téma náboženství, snažil se o zkoumání z psychologického pohledu, jeho přístup byl a je vnímán spíše rezervovaně a to z důvodů pochyb jeho vědeckých postupů. I přesto se řadí mezi důležité autory zabývající se psychologií náboženství (PECHOVÁ, 2011, s. 38).

Jung se v mnohých názorech odlišoval od svého bývalého učitele Freuda, a to například i v přínosu náboženství. Jung vnímal a zdůrazňoval terapeutický význam náboženství obecně. Ve svých psychoterapeutických pracích neupřednostňoval jedno konkrétní náboženství, ale přesto vnímal křesťanství jako náboženství, které je z velkého množství náboženství Evropanům nejbližší (PECHOVÁ, 2011, s. 37).

Významný psychoterapeut pro přístup k náboženství používal pro něj typické pojmy - kolektivní nevědomí a archetypy. Význam kolektivního nevědomí spočívá ve skrytí rodinné a etnické historie, nejhlavnější je ale společná zkušenost lidstva. Tento pojem, který dával důraz na rasové a etnické aspekty nevědomí, přinesl Jungovi obvinění z rasismu. Archetypy znamenají kondenzovanou psychickou zkušenost lidstva a jsou podle Junga velmi přitažlivé. Různé podoby archetypů Jung nalézal v mytologiích a

náboženských systémech. (cit. dle PECHOVÉ, 2011, s. 37).

Jung si myslel, že Bůh a nevědomí jsou dva neodlišitelné pojmy. Konkrétněji pojem Bůh je neoddělitelný od zvláštního typu nevědomí, tím je archetyp bytostného Já. Dle Jungova názoru je tento archetypu empiricky neoddělitelný pro veškeré jedince (JUNG, 2001, s. 303)

Dle mého názoru jsou Jungovy místy rozporuplné a nesrozumitelné, dále si myslím, že svými spisy vyvolával až přehnaný strach a hysterii. Ta nejspíše pramenila z jeho neujasněného vztahu k vlastním předkům a otci. Sice nad ním projevoval lítost, ale přesto si nemyslím, že jeho přístup byl dostatečně vědecký a nepramenil pouze z vlastních zkušeností, které byly důležité, a přesto nebyly dostatečně nezaujaté.

3.3 Stanislav Grof

Jako představitele českého původu, ale žijícího ve Spojených státech amerických, představím na následujících řádcích Stanislava Grofa. Tento psychiatr a psycholog se zabývá především transpersonální psychologií, která se zaměřuje na změněné stavy vědomí. U Grofa je to konkrétně hluboko kvalitativní změna vědomí s podskupinou holotropními stavy vědomí, které jsou specifické tím, že rozšiřují a působí k jednotnosti psychiky. Holotropní stavy jsou definovány jako změna vědomí se změnami vnímání ve všech pěti smyslech, dále jsou typické průniky odlišných rozměrů bytí. V mnohém navazuje na Junga, který začal s prožitkovou psychoterapií a oživení spirituality. Grof se stejně jako Jung orientuje na okultní jevy, své teorie ovšem dovedl dále i díky větší možnosti publikovat a v tomto směru pracovat (cit. dle ŘÍČANA, 2007, s. 226).

Pokračovatel Junga se v mnohých odkazech jak ve své filosofii, tak i ve vnímání náboženství opírá o holotropní zkušenost. Podle tohoto autora je transcendentální impuls nejvýznamnější a nejsilnější moc, která v člověku je. Po jakémkoliv transcendentálním zážitku člověk přechází k touze najít odpovědi na basální duchovní a filosofické otázky týkající se existence.

Jedinec následně chápe Boha jako intrapersonální božskou sílu a dále nalezne vlastní božskou podstatu (cit. dle ŘÍČANA, 2007, s. 221).

Podobně jako Jung, tak i Grof se přiklání ke kritice především organizovaných a dogmatických náboženství, která podle něj mají sklon své příslušníky odrazovat od přímých duchovních zkušeností. Tyto zážitky mohou jedince podporovat v nezávislosti. Významný psycholog chválu míří na hluboké a duchovně založené filosofie a mystické tradice. Pro příklad to jsou různé systémy jógy, kašmírský šivaismus, zen, kabala a křesťanská mystika (tamtéž).

Původ náboženství je podle Grofa založen na holotropním prožitku, který je zdrojem veškerých systémů jak filosofických, náboženských, tak i mytologických, které popisují spirituální základ vesmíru a bytí. Roli v tom sehrály i halucinogeny, které se užívaly již před tisíci lety. Tyto teorie Grof zakládá na vlastních zkušenostech a zkušenostech svých pacientů s LSD, které získal při práci v Psychiatrické léčebně Bohnice v padesátých letech minulého století. Největší sympatie tento badatel získal k šamanským náboženstvím, která užívají psychedelické látky (ŘÍČAN, 2007, s. 223).

Po prostudování materiálů, které jsem měla možnost o Stanislavu Grofovi přečíst, chápu důvody vzniku jeho teorií, dokonce je mi sympatické, že tyto teorie jsou více podloženy než teorie předchozích autorů. A přesto jsou pro mě jeho teorie těžko pochopitelné a velmi vzdálené. Nejsem si jista dostatečnou bezpečností pro jakéhokoli jedince, který by měl potřebu jeho teorie sám prozkoumat a vyzkoušet.

3.4 Gordon Willard Allport

Gordon Allport je jeden z mála autorů, který nevnímá rozpory mezi náboženstvím a vědou. Konkrétněji nevnímal spor mezi zdravou religionizitou a u nezdravé připouštěl právo na její kritiku ze stran významných psychologů. Sám Allport byl však nábožensky založeným člověkem, který se příležitostně stával kazatelem v univerzitní kapli (ŘÍČAN, 2007, s. 228; PECHOVÁ, 2011, s. 41).

Sám Allport se ve svých studiích i pracích zabýval především pojmem zralé náboženství. Vyjádřil se takto: „*Znakem zralé religiozity jsou diferenciaci, to, že je motivem sama o sobě, morální důslednost, všestrannost, jednotící povaha a heuristická povaha*“ (cit. dle PECHOVÉ, 2011, s. 41).

Pro lepší vysvětlení myslel Allport diferenciací to, že víra i církve jsou vnímány odlišně, a to jak se svými pozitivními i negativními stránkami. Pokud nejsou negativní stránky přijaty, vznikají vytěsňené předsudky, konflikty a úzkosti. Dále je zralá religiozita dynamická, stále se vyvíjející, morálně důsledná a všestranná, poněvadž přijímá různé zážitky a toleruje odlišné názory.

Podobně jako Freud se i Allport vyjádřil ke spojitosti mezi náboženstvím a neurotiky. Podle něj jsou neurotici přinejmenším v některých ohledech extrémně zaměřeni sami na sebe a podporuje je v tom vlastní pýcha. Pokud se neurotik přestane zaměřovat především na sebe samého, víra v tomto směru může být velmi nápomocná. Pokud přinese neurotickému pacientovi pokoru v obecném rámci s vírou, tak je jedinec nasměrován k vyvrážděnému vědomí. Toto vše dohromady přináší zlepšení duševního zdraví (cit. dle FULLERA, 2008, s. 117).

Z mého pohledu vnímám G. W. Allporta jako jednoho z nejtolerantnějších autorů, který se vyjádřil k tématu náboženství, a jeho

názory jsou mi blízké. Dále je mi sympatické, že si uvědomoval obě možnosti náboženství jak zdravou, tak i tu méně vhodnou nezdravou.

4 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Ve své výzkumné části se snažím zjistit, jak jsou postoje a možné předsudky spojeny s náboženstvím, vírou, psychoterapií s klientem vyznávající náboženství a posledním pojmem klientem vyznávající náboženství. Zajímalo mne, jestli již u studentů psychologie je možné vnímat propast mezi psychologií, psychoterapií a náboženstvím, která je často vnímatelná při různých diskuzích v odborné literatuře.

Mé hypotézy zní:

Hypotéza č. 1. Studenti psychologie budou víru považovat za zbytečnou.

Hypotéza č. 2. Studenti psychologie budou považovat náboženství za škodlivé a lživé.

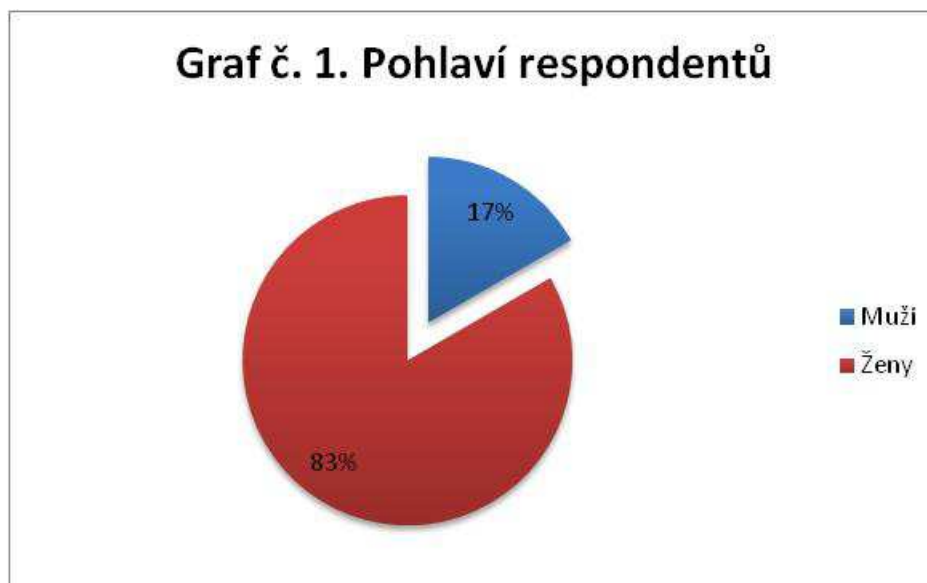
Hypotéza č. 3. Studenti psychologie budou považovat klienta vyznávajícího náboženství za nepřístupného.

Hypotéza č. 4. Sedmdesát procent studentů bude považovat terapii s klientem vyznávající náboženství za nemožnou.

4.1 Popis výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek je tvořen studenty Pražské vysoké školy psychosociálních studií. Tento výběr jsem zvolila z toho důvodu, že jsem během svého studia na Pražské vysoké škole psychosociálních studií vyzorovala jistou propast a nepřátelství k nábožensky laděným tématům, ale případně i k extrémně nábožensky založeným jedincům. Tato pozorování byla skutečněna jak v hodinách, tak i víkendovém semináři, který se týkal hagioterapie. Tento vzorek respondentů jsem mimo jiné zvolila i kvůli lehké dosažitelnosti a dále z důvodů prvních tří let spojených se sebezkušenostním výcvikem, které vedou k práci psychoterapeuta více než na jiných školách. Většinu výzkumného vzorku tvořily ženy.

Respondentů odpovědělo 42 a věkové rozpětí bylo přibližně od devatenácti let do padesáti let.

4.2 Použité metody

Pro zkoumání předsudků jsem si na doporučení vedoucího práce pana docenta Koti zvolila sémantický diferenciál.

Sémantický diferenciál je metoda užívaná pro měření a pozorování postojů a psychologického významu věcí. Nejčastěji se zabývá pojmy a následně zjišťováním společného jádra významu. Kulturní význam je společný pro každého člena dané kultury, ale je tu ještě jiný význam, osobní význam. Každý člověk chápe na základě svých životních zkušeností pojmy jinak, je tedy proto málo pravděpodobné, že dva lidé vyznačí stejný pojem v sémantickém prostoru totožně. Sémantický diferenciál se snaží zjistit i nepatrné rozdíly v osobním významu slova (KERLINGER, 1972, s. 543). Užívá k tomu postojové slovo, které je nadřazeno tabulce s adjektivy a bipolárními adjektiva. Ty mezi sebou mají nejčastěji, pro dospělé respondenty, sedmibodovou škálu. Je důležité, aby škála mezi adjektivy měla lichý počet stupňů a měla středovou hodnotu. Dále je také podstatné

pro tuto metodu, aby adjektiva a jejich protiklady nebyly vyjádřeny pouze předponou ne-. Správnost opozitních adjektiv jsem zkontrolovala ve Slovníku českých synonym a antonym (ŠERÝ a BINTEROVÁ, 2012, s. 31).

Respondent umístí podle svého mínění hodnotu daného pojmu v sedmibodové škále. Výsledkem je zjištění i nepatrných nuancí pro daný postoj. Sémantický diferenciál vytvořili Osgood, Suci a Tanennbaum v roce 1957 (HAYES, 2003, s. 112).

Mnou zvolené pojmy jsou víra, náboženství, terapie s klientem vyznávajícím náboženství a posledním pojmem je pouze klient vyznávající náboženství. Pojem víra jsem zvolila, poněvadž jej považuji za blízký k pojmu náboženství a myslím si, že pro některé respondenty může být chápán podobně a zároveň víra není nikterak spojena s církví, kterou dle mého názoru mnoho lidí chápe negativně. Další pojmy jsem použila v souvislosti s náboženstvím a možnými předsudky.

Adjektiva a jejich opozita jsem volila především dle vlastního uvážení. Některé z nich jsou konotativního významu a jiné denotativního významu, tento výběr jsem zvolila záměrně.

Přidala jsem také otázky týkající se pohlaví, národnosti, kraje a zdali se studenti považují za člověka vyznávající náboženství. Poslední zmíněnou položku jsem zvolila kvůli možné korelaci s mírnými hodnoceními pojmů.

Pro vyplnění dotazníku jsem zvolila rozeslání a vyplnění prostřednictvím internetu, kde jsem požádala studenty psychologie na PVŠPS o vyplnění dotazníku. Žádosti jsem rozeslala do e-mailových schránek i na sociální síť. Vrátilo se mi 42 vyplněných dotazníku. Očekávala jsem větší počet odpovědí, ale myslím si, že tento počet může být zapříčiněný obdobím léta a prázdnin, kdy jsem dotazníky sbírala. Sběr dat byl zcela anonymní.

Data jsem zpracovala za pomoci počítačového programu Microsoft Office Excel, který mi přišel vhodný pro zpracování dat kvantitativní výzkumu, kterou sémantický diferenciál je. Nejdříve jsem si data přenesla do tabulek a zkontrolovala. Následně jsem vypočítala průměr veškerých odpovědí, poté jsem si odpovědi rozdělila dle pohlaví. Ze získaných dat jsem vytvořila grafy. Ke spojnicovému grafu z dat ze sémantického diferenciálu jsem se inspirovala v literatuře a dále pak z internetových zdrojů, které jsou zaměřeny na tento typ dotazníkové metody.

Hlavním předmětem mé práce je zjistit zdali studenti Pražské vysoké školy psychosociálních studií mají negativní postoje – předsudky

k tématům týkající se náboženství. Zvolila jsem si několik pojmů, které jsou: víra, náboženství, klient vyznávající náboženství a následně terapie s klientem vyznávající náboženství.

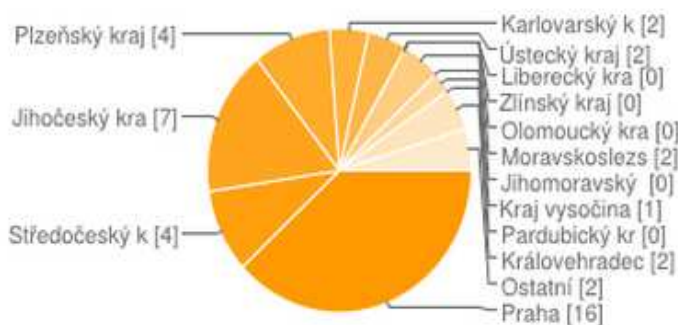
Z důvodů malého množství respondentů a jejich společného místa studia jsou mé závěry aktuální pouze pro tuto skupinu. Avšak i tento omezený počet odpovědí může poskytnout různé perspektivy a náhledy na zkoumané téma, popřípadě při rozšíření výzkumného vzorku i nové hypotézy.

4.3 Výsledky šetření

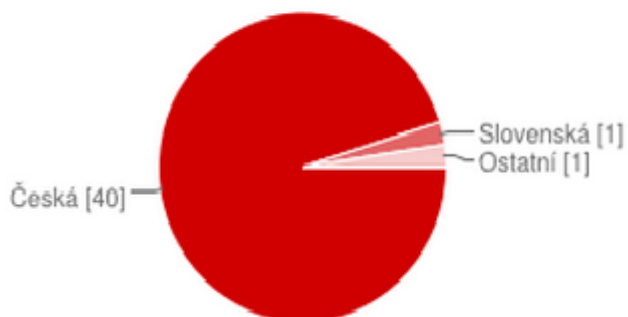
4.3.1 Obecná charakteristika zkoumaného souboru

První čtyři otázky jsou zaměřeny na obecné informace o studentech psychologie, na jejich pohlaví, národnost, kraj, a zdali se považují za člověka vyznávající náboženství. Výsledky jsou znázorněny na grafech číslo jedna a dvě. Grafy k otázkám číslo tři a čtyři jsem ztvárnila, i když jsem očekávala větší množství respondentů a možné spojitosti, avšak to se nepotvrdilo. Tyto grafy přidávám pro úplnost své práce.

Graf č. 3. Z jakého kraje pocházíte?

Graf č. 4. Národnost

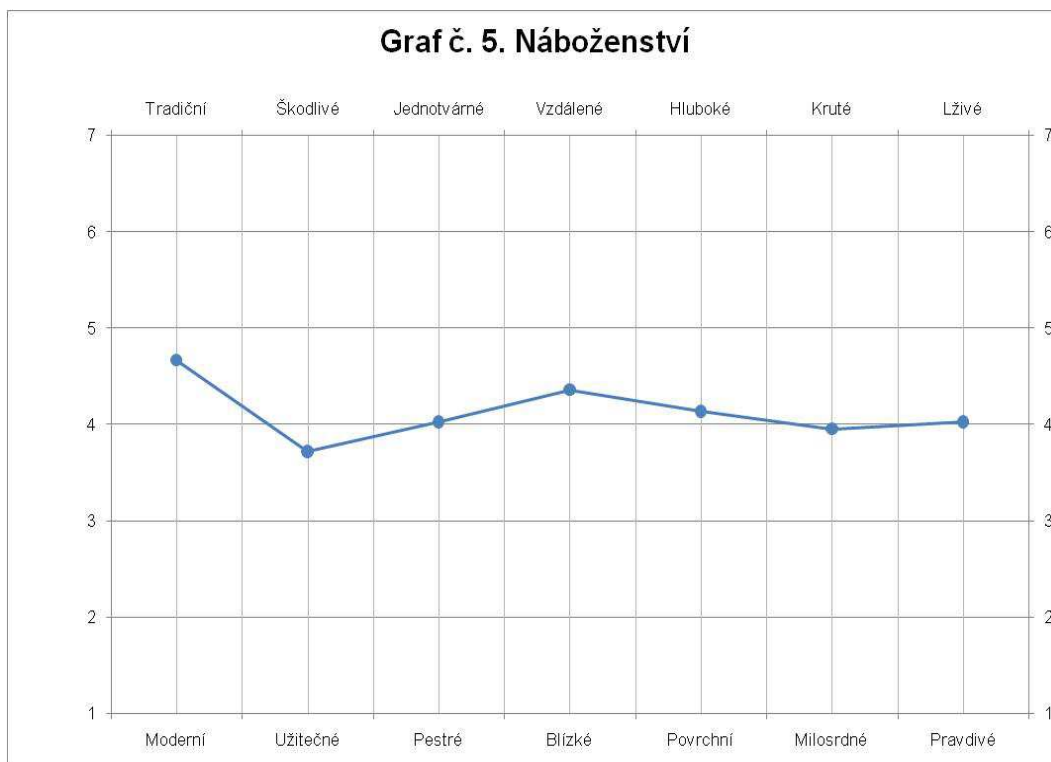

4.3.2 Výsledné hodnoty zkoumaného souboru

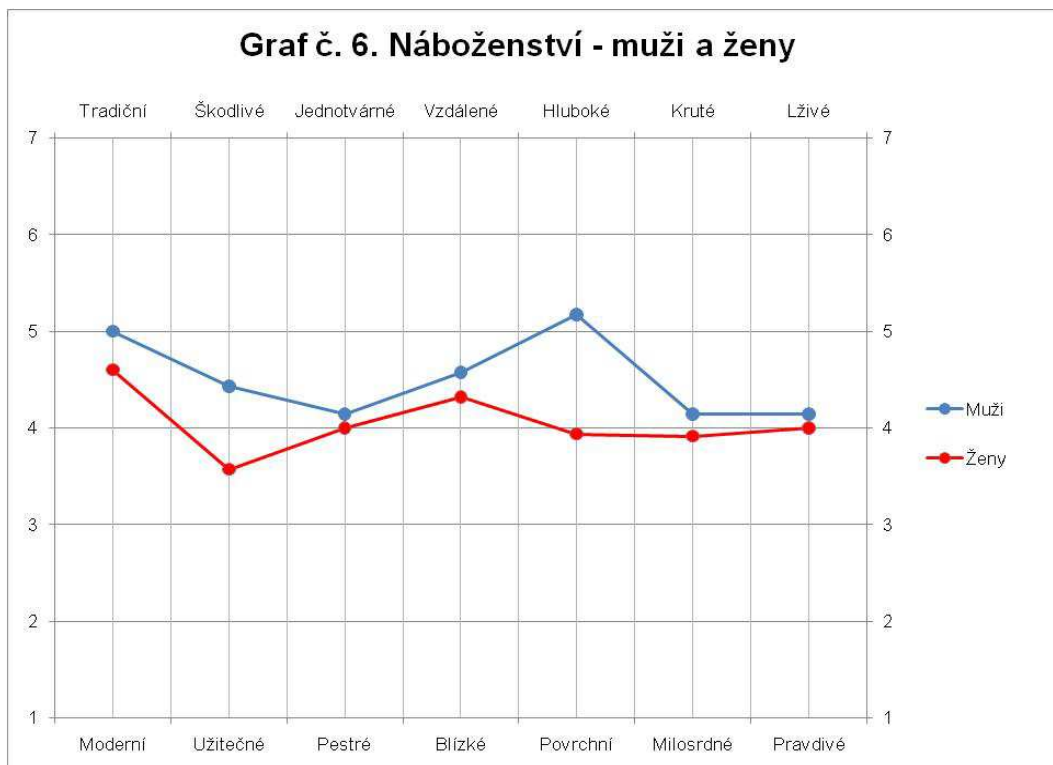
Otázka č. 5:

Náboženství								
Moderní	1	2	3	4	5	6	7	Tradiční
Užitečné	1	2	3	4	5	6	7	Škodlivý
Pestré	1	2	3	4	5	6	7	Jednotvárné
Blízké	1	2	3	4	5	6	7	Vzdálené
Povrchní	1	2	3	4	5	6	7	Hluboké
Milosrdné	1	2	3	4	5	6	7	Kruté
Pravdivé	1	2	3	4	5	6	7	Lživé

Tato otázka byla první, u které se respondenti setkali se sémantickým diferenciálem. Odpovědi byly povinné u veškerých adjektiv, vytvořený, internetový dotazník by jinak respondenty nepustil k dalším odpovědím.

Na grafu číslo pět je poznat, že respondenti se v průměru vyhýbali extrémním odpovědím. Je vidět že neměli potíže s označením náboženství spíše za tradiční. Dále náboženství vnímají více jako užitečné, ale je pro ně náročné označení zdali je náboženství jednotvárné anebo pestré. Nadále se většina respondentů přiklání k postoji, že náboženství je pro ně vzdálené. Poslední trojice adjektiv u studentů psychologie nezískala vyhraněné názory.

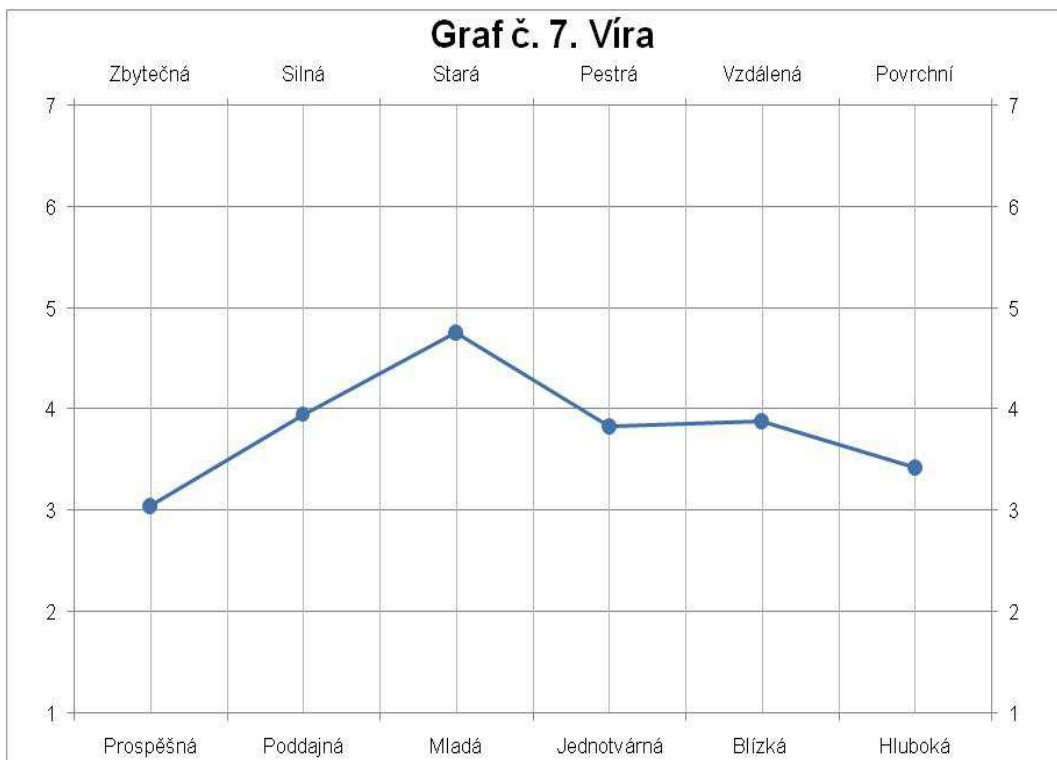
Na předchozím grafu číslo šest jsou studenti rozdělení dle pohlaví. Hodnoty se v některých bodech mnoho neliší od grafu číslo pět, kde jsou veškeré výsledky v jedné ose. U mužů jsou znatelné výraznější postoje dále od středu, avšak může to být zapříčiněné menším počtem respondentů mužského pohlaví. Z výsledků je viditelné, že muži více vnímají náboženství jako hluboké, ale zároveň se shodují na tom, že vnímají náboženství jako vzdálené. Na druhou stranu jej vnímají jako spíše škodlivé.

Nejvíce se ženy respondentky shodly na vnímání náboženství jako na tradičním a užitečném pojmu. Další hodnoty se výsledkem přibližují středové hodnotě, a proto se z nich nedají usoudit jakékoli závěry.

Otázka č. 6

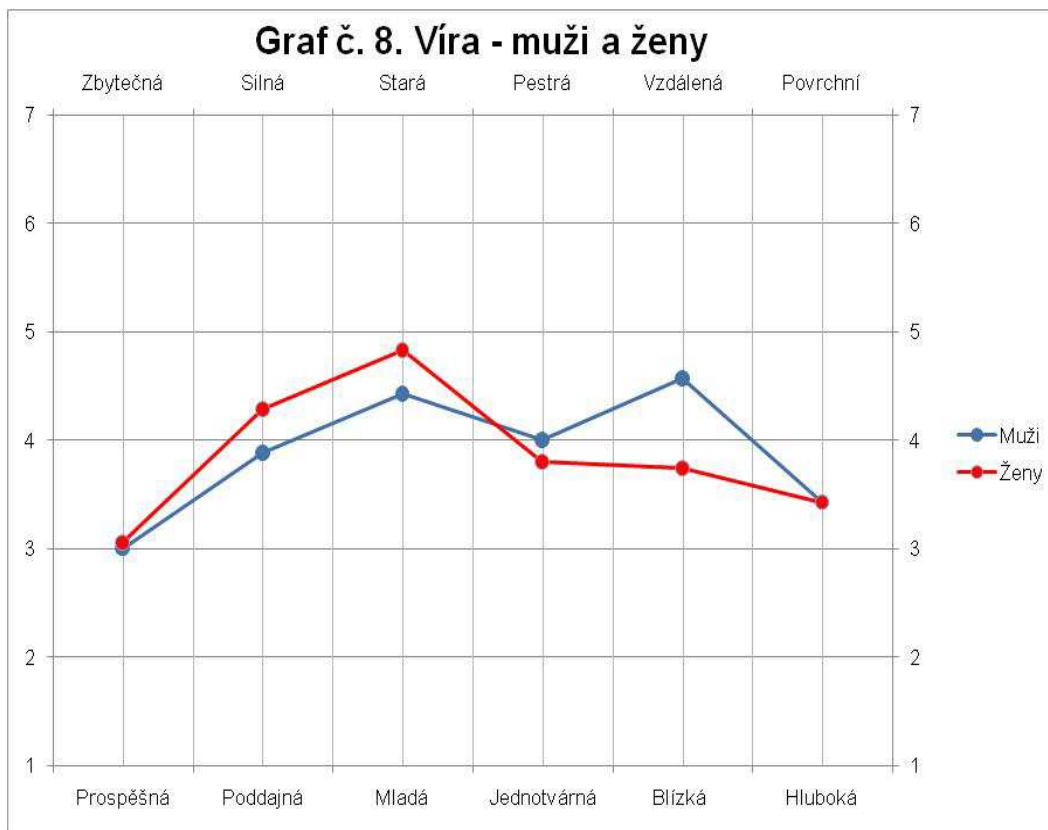
Víra								
Prospěšná	1	2	3	4	5	6	7	Zbytečná
Poddajná	1	2	3	4	5	6	7	Silná
Mladá	1	2	3	4	5	6	7	Stará
Jednotvárná	1	2	3	4	5	6	7	Pestrá
Blízká	1	2	3	4	5	6	7	Vzdálená
Hluboká	1	2	3	4	5	6	7	Povrchní

Otázka číslo šest je zaměřena na postoje respondentů k pojmu víra, následuje šest dvojic adjektiv, u kterých si měli zvolit pro ně nejvhodnější vzdálenost anebo blízkost k danému adjektivu.

Na grafu zabývající se vírou je zřejmé, že respondenti vnímají víru jako prospěšnou. U druhé dvojice bipolárních adjektiv – silná a poddajná nebyly schopni rozlišit, jak ji vnímají, vyšla průměrná hodnota. Třetí trojice pro respondenty byla nejjasnější, shodli se na tom, že víru vnímají jako starou. Další dvě dvojice, pestrá – jednotvárná a vzdálená – blízká, vyšli podobně, odpovědi studentů se pohybovali blíže adjektivům

jednotvárná a blízka. Nadále respondenti podobně odpověděli a označili víru spíše jako hlubokou.

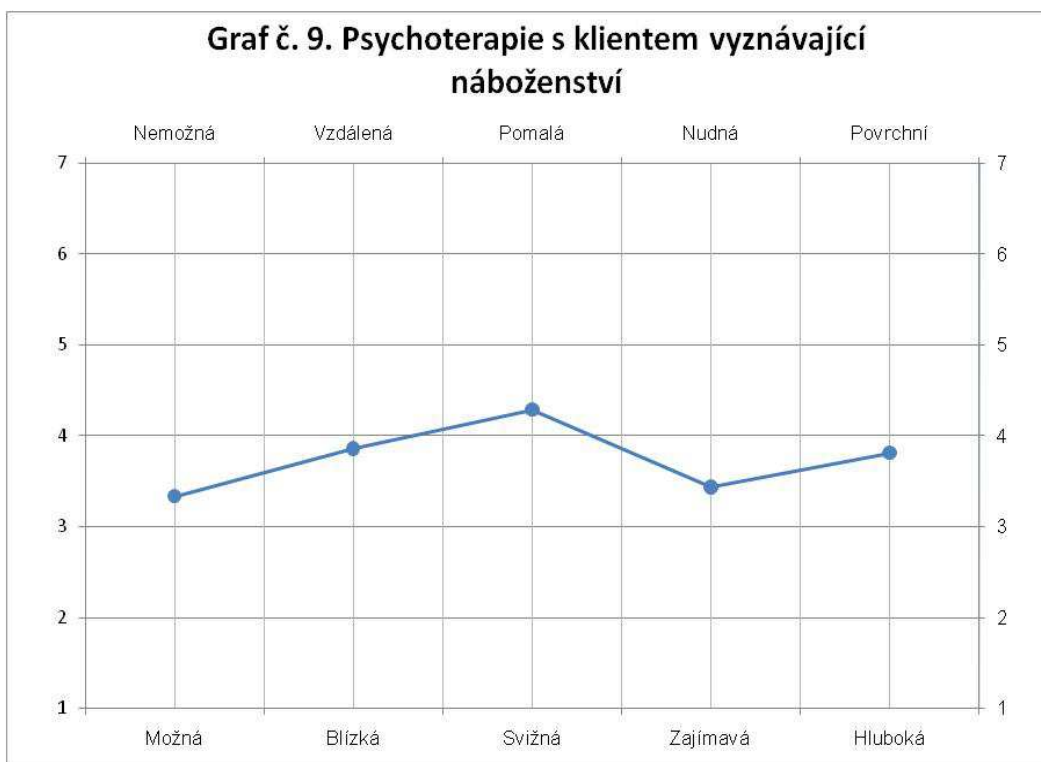

Výsledky na grafu, kde jsou respondenti rozděleni dle pohlaví, se v mnohém neliší. Muži mají spíše opačný názor než ženy, které označují víru za silnou. Muži se přiklánějí k názoru, že ji vnímají blíže k adjektivu poddajná. Na adjektivu stará se shodnou obě pohlaví, u dvojice pestrá a jednotvárná to mají jak studenti také studentky podobně. Rozdílné názory se ukazují na dvojici vzdálená – blízka. Muži víru vnímají z větší části jako vzdálenou. Ženy se přiklánějí k přídavnému jménu blízka. U poslední dvojice je zajímavé, že se obě skupiny pohlaví shodly na tom, že vnímají pojem víra jako hluboká.

Otázka č. 7

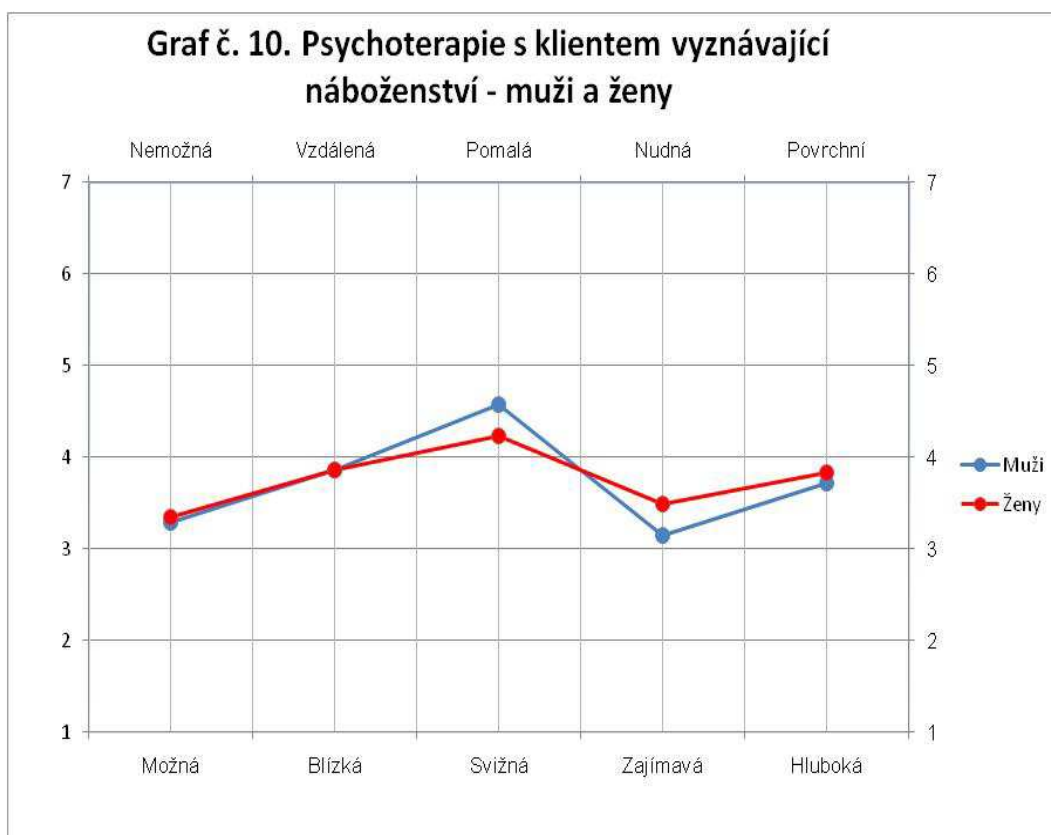
Terapie s klientem vyznávající náboženství								
Možná	1	2	3	4	5	6	7	Nemyslitelný
Blízká	1	2	3	4	5	6	7	Vzdálená
Svižná	1	2	3	4	5	6	7	Pomalá
Zajímavá	1	2	3	4	5	6	7	Nudná
Hluboká	1	2	3	4	5	6	7	Povrchní

Otázka číslo sedm se zabývá pojmem, terapie s klientem vyznávající náboženství. Zaměřuje se na to, jestli je pro respondenty tato představa možná anebo naopak.

Na grafu nad textem je vidět, že studenti psychologie se shodují na možné terapii s klientem vyznávající náboženství. V případě adjektiv blízká – vzdálená se výsledná čísla pohybují blízko střední hodnoty. U další dvojice přídavných jmen tomu je podobně, respondenti se svými odpověďmi přiblížili středové hodnotě. Z dvojice nudná - zajímavá pro respondenty bylo přijatelnějším adjektivum zajímavá. Poslední dvojice

povrchní – hluboká nevzbuzovala v respondentech výraznější postoje, hodnota výsledků se blíží středové hodnotě čtyři.

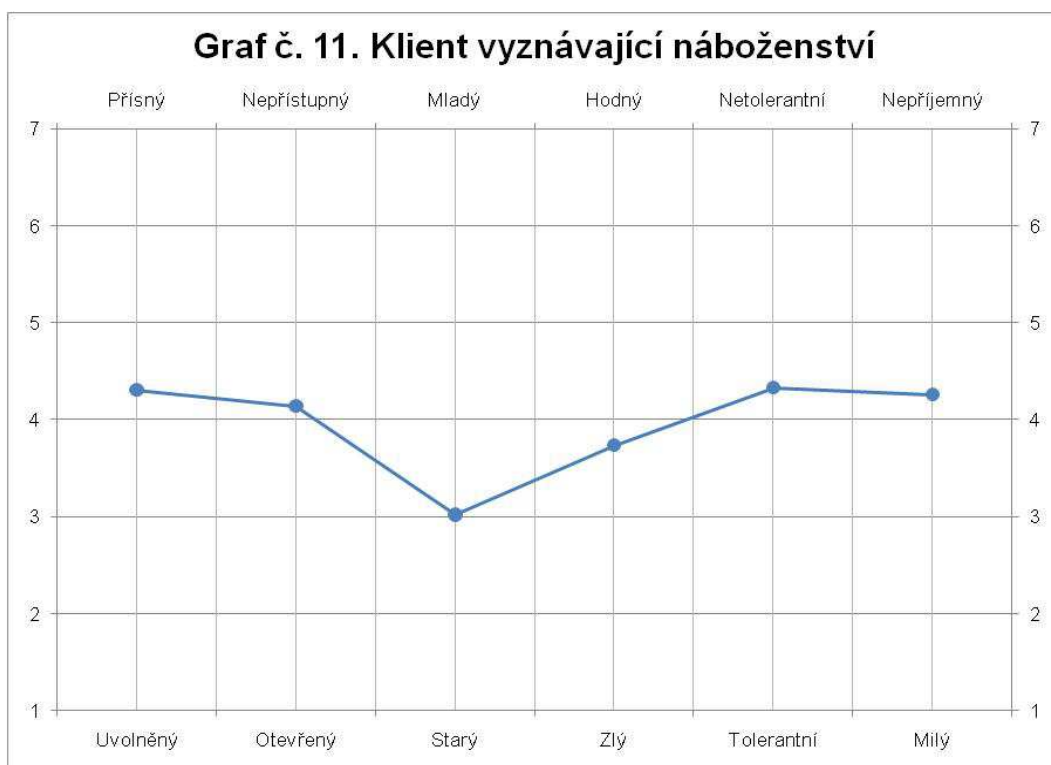
Graf znázorňující obě pohlaví není výrazněji odlišný od grafu s výsledky znázorněnými dohromady. Respondenti tak i respondentky, měli velmi blízké hodnocení ve všech bodech. U druhé dvojice adjektiv jsou výsledky dokonce úplně shodné. U dalších bodů se výsledné hodnoty liší maximálně o tři desetiny. U mužské části respondentů je znatelné, že se jejich vnímání pojmu, terapie s klientem vyznávající náboženství, oddaluje od střední hodnoty, respondentky opačného pohlaví jsou svými odpověďmi blíže u prostřední hodnoty číslo čtyři.

Otázka č. 8

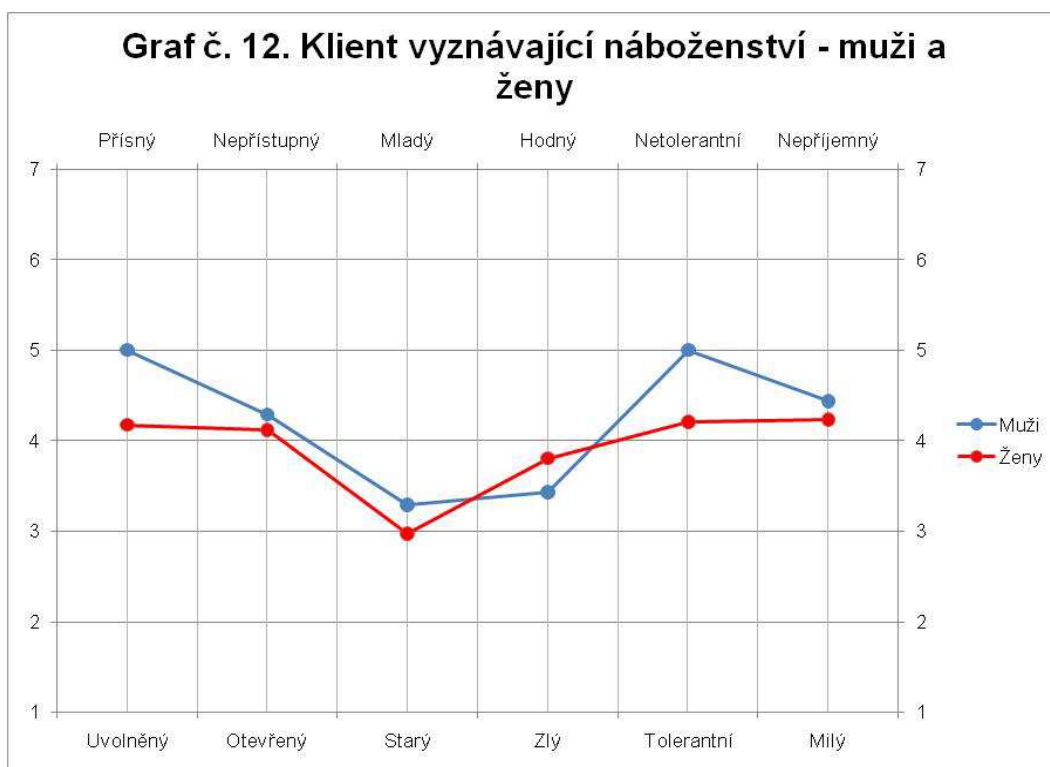
Klient vyznávající náboženství								
Uvolněný	1	2	3	4	5	6	7	Přísný
Otevřený	1	2	3	4	5	6	7	Nepřístupný
Starý	1	2	3	4	5	6	7	Mladý
Milý	1	2	3	4	5	6	7	Nepříjemný
Zlý	1	2	3	4	5	6	7	Hodný
Tolerantní	1	2	3	4	5	6	7	Netolerantní

Otázka číslo osm se zabývá vyznačením adjektiv u pojmu klient vyznávající náboženství. Respondenti se vyjadřovali k šesti dvojicím adjektiv.

U posledního grafu se respondenti z počátku vyjadřovali nejčastěji blízko prostřední hodnoty, to znamená, že dvojice přísný - uvolněný a nepřístupný – otevřený jsou vyjádřené poblíž hodnoty čtyři. Respondenti se v průměrné hodnotě shodli, že vnímají, klienta vyznávajícího náboženství, spíše jako starého než mladého. U konotativně zbarvené dvojice hodný – zlý se respondenti opět vyjádřili blízko střední hodnoty, ale bod se

přibližuje více adjektivu zlý nežli hodný. Poslední dvě dvojice adjektiv jsou na tom podobně, jako první dvě, respondenti odpovídali nejčastěji kolem středové hodnoty, více se ale výsledky přibližují adjektivům netolerantní a nepříjemný.

Na grafu číslo dvanáct, kde jsou respondenti opět rozděleni na muže a ženy, muži více považují, klienta vyznávající náboženství, za více přísného. Odpovědi mužských respondentů směřovali k hodnotě pět. Ženy si nejčastěji vybírali odpověď ležící uprostřed spektra. U druhé podotázky na tento pojem, muži a ženy odpovídali podobně, jejich odpovědi se blížily hodnotě čtyři. U třetího bodu se opět obě pohlaví shodla a jejich odpovědi se pohybovali blíže hodnotě tři a adjektivu starý. Dvojice hodný – zlý u respondentů opět spíše dopadla nerozhodně. Pátá dvojice adjektiv tolerantní – netolerantní u žen výsledná čísla vyšla blízko hodnoty čtyři, muži se shodli na hodnotě pět, která se přibližuje k adjektivu netolerantní. Šestá a poslední dvojice milý – nepříjemný, odpovědi respondentů obou pohlaví jsou si navzájem velmi blízko a blízko i střednímu bodu čtyři.

4.4 Závěry k výzkumnému šetření

Většina studentů psychologie na Pražské vysoké škole psychosociálních studií jsou ženy. Důvodů je jistě několik. Jedním z nich je větší zájem žen o pomáhající profese, kterou psychologie bezesporu je. Dalším zjištěným faktem je, že většina respondentů jsou osoby vyznávající náboženství, to je pro mne překvapivý fakt, poněvadž jsem vycházela z rozhovorů se svými spolužáky a očekávala jsem opačná výsledná čísla.

Z výsledných dat ze čtyř sémantických diferencíálů nevyšla vypovídající čísla. Respondenti se vyhýbali extrémním hodnocením, která jsem očekávala. Z prvního sémantického diferencíálu, se kterým se respondenti setkali, nevzešla nijak vypovídající data. Respondenti se nejčastěji shodli na tom, že náboženství považují za tradiční. U ostatních šesti dvojic vyšly výsledky průměrné hodnoty. U grafu číslo šest, kde jsou respondenti rozděleni dle pohlaví, je vidět, že muži se méně bojí výraznějších postojů. Dle mužů je náboženství spíše tradiční a hluboké. Dále se přiklánějí k názoru, že náboženství je škodlivé a vzdálené. Další hodnoty na ose mužů vyšli příliš blízko ke středové ose. Ženy se podobně jako muži přiklonily k postoji, že vnímají náboženství za tradiční. Dalším bodem vzdáleným nejdále od středové osy, je vnímání žen náboženstvím za užitečné. Následující dvojice adjektiv, získaly od žen hodnoty blízké střední hodnotě čtyři. Má hypotéza, že studenti psychologie budou považovat náboženství za škodlivé, se v celkovém výsledku nepotvrdila.

Druhý sémantický diferencíál zabývající vírou, dopadl lépe. Hodnoty se, v porovnání s prvním grafem, vzdálily více od středové hodnoty. Výsledný bod u dvojice zbytečná – prospěšná se umístil blíže adjektivu prospěšná. Další hodnotou, která vyšla výrazně je, že víra je vnímaná jako stará. Téměř všechny další hodnoty vyšly průměrně až na mírně vzdalující

bod ve dvojici povrchní – hluboká. Graf číslo osm s osami rozdělenými na ženy a muže je velmi podobný jako předchozí graf. První dvojice vyšla pro obě pohlaví shodně, respondenti se shodli na vnímání víry jako prospěšné. Druhá dvojice silná – poddajná se u žen mírně vzdálila od střední hodnoty, více než u mužů. Ženy se u třetí dvojice shodli na vnímání víry spíše jako staré. Muži se více drželi středové hodnoty. Další výraznější křivka je u mužů, kteří vyjádřili svůj názor, že víra je pro ně více vzdálená než naopak. U poslední položky povrchní – hluboká se respondenti opět shodli a svůj postoj mírně odklonili od středové hodnoty směrem k adjektivu hluboká. Má hypotéza, že budoucí psychologové budou víru považovat za zbytečnou, se nepotvrdila.

Graf týkající se pojmu terapie s klientem vyznávající náboženství má oproti jiným grafům šest dvojic adjektiv. První dvojice možná – nemožná nezískala u respondentů výrazný ohlas a výsledné hodnoty se pohybují blízko hodnoty číslo tři a přibližuje se adjektivu možná. Následující dvě hodnoty, se drží u střední osy. Až u dvojice adjektiv se osa s průsečíky přibližuje k pojmu zajímavá a respondenti, tím dávají najevo, že se odklánějí od názoru, že by terapie s klientem vyznávající náboženství byla nudná. Poslední dvojice povrchní – hluboká opět dopadla nerozhodně. U grafu s číslem deset, kde jsou budoucí psychologové rozděleni dle pohlaví, se hodnoty neliší v mnohém od grafu číslo devět. Akorát ve dvou bodech se postoje žen a mužů mírně liší, muži se více vyjadřují a dávají najevo, že si spíše myslí, že tato terapie je pomalá. Na druhou stranu se, dále muži přiklánějí u další k adjektivu, že terapie s klientem vyznávající náboženství je spíše zajímavá. Ženy se opět drží u středové hodnoty. Má hypotéza, že 70 % studentů psychologie bude považovat terapii s nábožensky založeným klientem za nemožnou, se nepotvrdila.

Předposlední graf zaměřující se na klienta vyznávající náboženství, dopadl podobně jako ostatní. Téměř všechny hodnoty se pohybují kolem hodnoty čtyři, a proto se z nich nedají udělat žádné závěry. Respondenti se pouze shodli na tom, že tento typ klienta je spíše starý než mladý. U grafu č. 10 potvrzuje již dříve zmíněný fakt, že muži mají své postoje vyhraněnější než ženy. Například u dvojice přísný uvolněný, se více přiblížily ke krajnímu adjektivu, než ženy. Tím adjektivem je přísný. Další výraznější křivku si získalo přídavné jméno netolerantní. A to opět na mužské ose. Má hypotéza týkající se nepřístupnosti klienta vyznávající náboženství se nepotvrdila.

4.5 Diskuse

Důvodů pro nepotvrzení hypotéz je jistě několik. Nejdříve jsem se domnívala, že tím mohou být špatné výpočty. Po přepočítání jsem zjistila, že tomu tak není. Dále jsem rozdělila respondenty dle pohlaví a očekávala jsem, že výsledné hodnoty se navzájem ovlivňují. Toto mé podezření se potvrdilo. Očekávala jsem, ale větší rozdílné hodnoty po rozdělení respondentů dle pohlaví. U mužských respondentů se ukázalo, že jejich odpovědi se více přibližují krajním hodnotám a tím i adjektivům anebo bipolárním adjektivům. Výsledné hodnoty respondentek žen se ve všech sémantických diferenciacích pohybovaly kolem středové hodnoty. Je to nejspíše z důvodu velkého množství respondentek a výsledné hodnoty, která je průměrem všech hodnot.

Je možné, že mnou zvolená adjektiva nebyla správně zvolená. Na druhou stranu jsem nenašla podobný typ dotazníku, a proto jsem musela zvolit adjektiva sama. Mimo jiné sémantický diferenciaciál není v dnešní době často užívaný.

Další důvod pro průměrné hodnoty může být nesprávně zvolený typ dotazníkové metody. Je možné, že respondenti by odpovídali jinak v kvalitativně vedeném výzkumu, kdy by zaměření výzkumu bylo respondentům více skryto a byly by více autentičtí.

Jiná metoda by byla možná i vhodnější z důvodů, že by lépe měřila předsudky. Po konzultování mého dotazníku se zkušenými psychology jsem byla upozorňovaná, že si nejsou jistí, zdali můj dotazník měří předsudky, přesto jsem se rozhodla jej použít.

Mé výzkumné šetření může být přínosné i bez potvrzení všech hypotéz. Je potěšující, že se nepotvrdily předsudky k náboženství ze strany studentů psychologie. Nadále výsledky mého výzkumu mohou být podkladem, případně inspirací nových výzkumných prací zabývajících se podobným tématem.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala náboženskými předsudky u budoucích psychologů. Svoji práci jsem započala studiem literatury, která se zabývala pro mě podstatnými tématy. Toto studium mi pomohlo si vymezit témata a následně i názvy kapitol mé bakalářské práce.

Moji největší motivací pro tuto práci byl fakt, že jsem, jak na základě historických kontextů, tak i aktuální situace, pociťovala spor popřípadě propast mezi náboženstvím a psychologií. Další studium literatury mě v tomto pocitu utvrzovalo. Několik významných psychologů, kteří se k tomuto tématu vyjádřili, jsem ve své bakalářské práci zmínila. Mezi nimi byl i pro mě důležitý autor G. W. Allport, který si svými názory získal další mé sympatie.

Možnou otázkou pro další zkoumání by jistě mohlo být, proč propast mezi náboženstvím a psychologií vůbec vznikla. Je důležité zdůraznit, že mé hypotézy se nepotvrdily, a nadále je pro mě důležité z tohoto faktu vycházet.

Tvorba dotazníku byla náročná, ale přesto přínosná. Výsledná data z výzkumné části mohou být použita v dalších pracích. Například podobný dotazník, dotazující se na pojmy spojené s psychologií a psychoterapií, může být použit pro členy církve.

Seznam použité literatury

- ALLPORT, G. W. *O povaze předsudků*. Přel. Eduard GEISLER. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.
- ATKINSON, R. L. *Psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Přel. Dagmar BREJLOVÁ. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.
- DURKHEIM, É. *Elementární formy náboženského života: systém totemismu v Austrálii*. Přel. Pavla SADÍLKOVÁ. Praha: Oikoymenh, 2002. ISBN 80-7298-056-4.
- FIGUROVÁ, L. T. *Postoje k jedincům s mentálním postižením*. Brno, 2007. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky, Vedoucí bakalářské práce: Zuzana Slováčková. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/75552/pedf_b/Figurova_-_bakalarska_prace.txt
- FREUD, S. *Totem a tabu*. Přel. Ludvík HOŠEK aj, Praha: psychoanalytické nakladatelství, 1997, s. 56 ISBN 80-86123-01-4
- FULLER, A. R. *Psychology and religion*. 4. vyd. Lanham: Rowman a. Littlefield .ISBN 0-7425-6022-2. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=eYUWamPaO-IC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
- HAYES, Nicky. *Aplikovaná psychologie*. 3.vyd. Přel. Irena ŠTĚPÁNÍKOVÁ Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-807-4.
- JUNG, C. G. *Výbor z díla*. 4. sv. Přel. Josef KUŘE a Karel PLOCEK. Brno: Tomáš Janeček, 2001, s. 303. ISBN 80-85880-23-7
- KERLINGER, F. N. *Základy výzkumu chování: Pedagogický a psychologický výzkum*. Překlad pod vedením Vladimíra SMĚKALA. Praha: Academia, 1972.
- KOSEK, J. *Člověk je (ne)tvor společenský*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-591.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.

- NOVÁK, T. *O předsudcích*. Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-121-6.
- PECHOVÁ, O. *Psychologie náboženství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2927-4. Dostupné z: http://www.ff.upol.cz/fileadmin/user_upload/FF-katedry/psychologie/Sborniky_a_monografie/pechova/Psychologie_nabozenstvi.pdf
- PÖSCHL, R. *Postoje žáku ke škole. Dotazník pro žáky*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2011. ISBN 978-80-86856-70-4.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-574-4.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7376-312-3.
- Slovník českých synonym a antonym*. 2.vyd. Brno: Lingea, 2012. ISBN 978-80-87471-40-1
- ŠERÝ, M. a BINTEROVÁ, H., Možnosti grafického výstupu ze sémantického diferenciálu v programovém balíku octave. *South Bohemia Mathematical Letters*, České Budějovice: Department of Mathematics, Pedagogical Faculty, University of South Bohemia, 2012. ISSN 1804-1450. Dostupné z: <http://home.pf.jcu.cz/~sbml/?cat=3>
- TYDLÍŤATOVÁ, V. *Dějiny přemýšlení o náboženství a víře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-939-5
- Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. 8. T/Ž. Red. odpov. ABSOLON, K., ADAMOVÁ, L a BENEŠOVÁ, J. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-2-3
- VYMĚTAL, J. aj. *Obecná psychoterapie*. 2.vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0723-3.
- ZLATUŠKOVÁ, M., *Předsudky v pomáhajících profesích*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Katedra sociální pedagogika a poradenství. Vedoucí bakalářské práce: Lenka Hloušková. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/89204/ff_b/Bakalarka_1.txt

PŘÍLOHA 1

Prosím vyplňte dotazník a u otázek č. 5-8 s pojmů a adjektivy zatrhněte číslo, které pro vás nejvíce vystihuje daný pojem. 1 anebo 7, že přílehlý výraz adjektiva Váš dojem z pojmu nejvíce vystihuje. Značka 4 znamená, že k oběma proti sobě vypsaným adjektivům má Vaše prožívání pojmu stejně blízko anebo daleko. Ostatní hodnoty Vám dávají možnost umístit prožívání blíže anebo dále k jednomu z adjektiv. Pojmy jsou úmyslně obecné, poněvadž sémantický diferenciál měří a zkoumá psychologickou hodnotu slova, která je u každého z nás individuální.

Otázka č. 1

Pohlaví	
Žena	Muž

Otázka č. 2

Považujete se za člověka vyznávající náboženství?
Ano
Ne

Otázka č. 3

Národnost
Česká
Slovenská
Jiná

Otázka č. 4

Z jakého kraje pocházíte?
Praha
Středočeský kraj
Jihočeský kraj
Plzeňský kraj
Karlovarský kraj
Ústecký kraj
Liberecký kraj
Zlínský kraj
Olomoucký kraj
Moravskoslezský kraj
Jihomoravský kraj
Kraj vysočina
Pardubický kraj
Královehradecký kraj

Otázka č. 5

Náboženství								
Moderní	1	2	3	4	5	6	7	Tradiční
Užitečné	1	2	3	4	5	6	7	Škodlivý
Pestré	1	2	3	4	5	6	7	Jednotvárné
Blízké	1	2	3	4	5	6	7	Vzdálené
Povrchní	1	2	3	4	5	6	7	Hluboké
Milosrdné	1	2	3	4	5	6	7	Kruté
Pravdivé	1	2	3	4	5	6	7	Lživé

Otázka č. 6

Víra									
Prospěšná	1	2	3	4	5	6	7	Zbytečná	
Poddajná	1	2	3	4	5	6	7	Silná	
Mladá	1	2	3	4	5	6	7	Stará	
Jednotvárná	1	2	3	4	5	6	7	Pestrá	
Blízká	1	2	3	4	5	6	7	Vzdálená	
Hluboká	1	2	3	4	5	6	7	Povrchní	

Otázka č. 7

Terapie s klientem vyznávající náboženství									
Možná	1	2	3	4	5	6	7	Nemyslitelný	
Blízká	1	2	3	4	5	6	7	Vzdálená	
Svižná	1	2	3	4	5	6	7	Pomalá	
Zajímavá	1	2	3	4	5	6	7	Nudná	
Hluboká	1	2	3	4	5	6	7	Povrchní	

Otázka č. 8

Klient vyznávající náboženství									
Uvolněný	1	2	3	4	5	6	7	Přísný	
Otevřený	1	2	3	4	5	6	7	Nepřístupný	
Starý	1	2	3	4	5	6	7	Mladý	
Milý	1	2	3	4	5	6	7	Nepříjemný	
Zlý	1	2	3	4	5	6	7	Hodný	
Tolerantní	1	2	3	4	5	6	7	Netolerantní	

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá náboženskými předsudky u budoucích psychologů. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola popisuje základní pojmy. Druhá kapitola se věnuje předsudkům, popisuje je zevrubněji. Jsou zde popsány jejich funkce, teorie vzniku předsudků, projevy předsudků a obranné mechanismy. Třetí kapitola se zabývá názory významných psychologů na náboženství a s nimi spojenými pojmy a rituály. Čtvrtá kapitola se zabývá popisem výzkumného vzorku, statickým zastoupení žen a mužů místem trvalého bydliště, národností respondentů, a zdali se považují za člověka vyznávající náboženství. Dále se v této kapitole zabývám metodami sběru dat, také zde popisuji způsob zpracování získaných dat a závěrem jsou vyobrazeny výsledky dotazníkových metod. Mezi poslední body čtvrté kapitoly patří závěry k výzkumnému šetření a diskuze. Úkolem této práce bylo zjistit, zdali studenti psychologie mají náboženské předsudky.

KLÍČOVÁ SLOVA

Postoje, předsudky, víra, náboženství, psychoterapie, nábožensky založený klient.

ABSTRACT

This work deals with religious prejudices for future psychologists. The work is divided into four chapters. The first chapter describes the basic concepts. The second chapter deals with prejudice, describes them from a nearer point of view of their function. Furthermore, in the second chapter of the theories of prejudice, speeches prejudices and defense mechanisms. The third chapter deals with the views of a number of psychologists of religion and related concepts and rituals. The fourth chapter describes the research sample, static representation of women and men domicile, nationality of respondents, and whether it is considered a man professing religion. Furthermore, this chapter deals with the methods of data collection, there also describe the method of processing the data obtained and conclusions are shown the results of a questionnaire method. One of the last points of the fourth chapter includes the conclusions of the research investigation and discussion. The aim of this study was to determine whether students have the psychology of religious prejudices.

KEYWORDS

Attitudes, prejudices, beliefs, religion, psychotherapy, religiously based client.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1. Pohlaví respondentů.....	30
Graf č. 2. Považujete se za člověka vyznávající náboženství.....	32
Graf č. 3. Z jakého kraje pocházíte.....	33
Graf č. 4. Národnost.....	34
Graf č. 5. Náboženství.....	35
Graf č. 6. Náboženství muži – ženy.....	36
Graf č. 7. Víra.....	37
Graf č. 8. Víra muži – ženy.....	38
Graf č. 9. Psychoterapie s klientem vyznávající náboženství.....	39
Graf č. 10. Psychoterapie s klientem vyznávající náboženství muži – ženy.....	40
Graf č. 11. Klient vyznávající náboženství.....	41
Graf č. 12. Klient vyznávající náboženství muži – ženy.....	42

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Martina Šašková

Studijní program: Bc.

Studijní obor: Psychologie – jednooborová

Název práce: Náboženské předsudky u budoucích psychologů

Počet stran (bez příloh): 50

Počet stran příloh: 8

Počet titulů české literatury a pramenů: 21

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 8

Počet internetových odkazů: 5

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Rok dokončení práce: 2013

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby moje bakalářská práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne: .....

Uživatelé potvrzují svým podpisem, že pokud tuto bakalářskou práci využijí ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou jí řádně citovat jako každý jiný pramen:

Jméno, příjmení	Adresa	Datum	Podpis

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Martina Šašková
Obor studia: Psychologie – jednooborová
Název práce: Náboženské předsudky u budoucích psychologů
Vedoucí/oponent* práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 50
Počet stránek příloh: 8
Počet titulů v seznamu literatury: 21+8

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

--	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

		2		
--	--	---	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěš/a

Návaznost kapitol a subkapitol

		2		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Co jsou - náboženské předsudky?
Proč se objevují obavy z terapie klientů vyznávajících nějakou náboženskou víru?
Co vše může vést k tvorbě předsudků vůči náboženství?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Studující předložila k posouzení bakalářskou práci na pozoruhodné, ale obtížné téma – a to je zkoumání náboženských předsudků u budoucích psychologů. Autorka si k demonstraci postojů psychologů k náboženství vybrala dosti svérázné postavy z dějin psychologie: S. Freda, C. G. Junga, S. Grofa a G.W. Allporta. Je zajímavé, že v seznamu literatury schází kulturologické stati od Freuda, jakož i některé jeho rané práce zabývající se vztahem k náboženství. Podobně překvapivé je, že autorka z 9 vydaných svazků Jungova díla uvádí pouze 4. svazek. Od S. Grofa neuvádí žádné dílo, zdá se, že cituje jeho názory nepřímě přes Říčanovu studii. K práci lze vznést kromě výběru reprezentativních autorů i další připomínky. Jsou to časté neobratné formulace. Autorka považuje nadpis kapitol již za součást jejich textu a v následující větě plyně navazuje, což není šťastné. Formulace, že Jung tajil své názory na náboženství, jsou v rozporu s následujícím tvrzením o jejich publikování po rozchodu s Freudem (viz s. 24). Text by si zasloužil lepší korektury a odstranění jak překlepů, tak gramatických chyb (např. s. 42). Závěry ze zkoumání užívajícího sémantického diferenciálu jsou místy rozpačité. Na práci se zcela jistě podepsalo pozdní dokončení, kdy již nebylo možné konzultovat s vedoucím práce, který v létě pobýval mimo republiku (na to jsou ovšem studující vždy včas upozorněni). Na druhé straně je možné konstatovat, že výzkumná sonda přinesla i některé překvapivé výsledky.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 5.9.2013

doc. PhDr. Jaroslav Kořa

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Martina Šašková
 Obor studia: Psychologie – jednooborová
 Název práce: Náboženské předsudky u budoucích psychologů
 Oponent práce: Mgr. Irena Kučerová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 50
 Počet stránek příloh: 8
 Počet titulů v seznamu literatury: 34

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

				4
--	--	--	--	---

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost

		2		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

výsledků v praxi

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Autorkou formulované hypotézy vyznávají poměrně skepticky. Jejich platnost se ve výzkumném šetření neprokázala. Pokud by autorčina skepse (hypoteticky) vycházela z jejího vlastního předsudku, o jaký předsudek či chybu ve vnímání druhých by se jednalo?

Která sdělení Junga považuje autorka za vyvolávající přehnaný strach a hysterii (viz s. 25)?

Nechť autorka představí Likertovu škálu a další techniky užívané k „měření“ postojů.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se ve své teoreticko-praktické bakalářské práci (dále BP) věnuje tématu náboženských předsudků, v praktické části se pak snaží ověřit existenci náboženských předsudků u budoucích psychologů, konkrétně u studentů psychologie na PVŠPS.

Po jazykové stránce BP nevyhovuje požadavkům kladeným na odbornou práci. Stylistické a pravopisné chyby se vyskytují v textu celé práce. Opakovaně se objevují chyby ve shodě podmětu s přísudkem (viz „*odpovědi směřovali*“, „*ženy si vybírali*“, „*odpovědi se pohybovali*“ (s. 42), „*hodnoty vyšli*“ (s.43) , „*ženy se shodli*“ (s.44). Autorce však činí problém i samotné srozumitelné vyjadřování, což čtenáři výrazným způsobem komplikuje čtivost a porozumění textu. Viz „*Ve své výzkumné části se snažím zjistit, jak jsou postoje a možné předsudky spojeny s náboženstvím, vírou, psychoterapií s klientem vyznávající náboženství a posledním pojmem klientem vyznávající náboženství*“ (s. 29) nebo „*Dalším bodem vzdáleným nejdále od středové osy, je vnímání žen náboženstvím za užitečné*“ (s.43). Množství a opakování některých chyb svědčí o tom, že se nejedná o náhodný omyl či překlep, ale o výrazné mezery v českém pravopisu.

Práce je přehledně strukturována do čtyř kapitol, které na sebe logicky navazují. Autorka pracuje s přiměřeným množstvím publikací, na které v práci průběžně odkazuje. Jedním ze stěžejních zdrojů, z nichž autorka čerpá, je populárně naučná publikace (NOVÁK, T. *O předsudcích*, Brno: Doplněk, 2002. 106 s. ISBN 80-7239-121-6). Z tohoto zdroje autorka zcela nevhodně vychází i v podkapitolách, které by si zasloužily odbornější rozpracování. Např. kapitola 2.4 o obranných mechanismech. Dále v práci zcela postrádám odkazy na odborné články a výzkumy realizované na obdobné téma.

Teoretická část práce je členěna do tří kapitol a tvoří cca polovinu BP (21 stran textu). V úvodu práce autorka poprvé a zároveň naposledy zmiňuje vliv médií na vznik předsudků. První kapitola se věnuje vymezení základních pojmů. Je třeba ocenit, že autorka neopomíjí představit etymologii většiny pojmů, definice však většinou klade vedle sebe, bez toho, aniž by je vzájemně porovnávala.

Druhá kapitola pojednává o předsudcích, o jejich funkci a projevech. Jsou představeny některé vybrané teorie o vzniku předsudků a také jsou zde popsány obranné mechanismy (OM), které mohou spoluagovat při udržování předsudků. Ve zpracování této kapitoly lze spatřit četné nedostatky. Studentka přejímá sdělení původních autorů bez užšího vztahování k tématu své BP, v podkapitole 2.1 používá příklad externalizace od Hayess, podkapitolu 2.3 povětšinou orientuje na předsudky rasové, chybí zde zacílení na předsudky náboženské, kterými se (alespoň dle názvu práce) autorka klade za cíl zabývat. Podkapitola pojednávající o obranných mechanismech (2.4) je plná nepřesností a zjednodušujících tvrzení, která bych rozhodně neočekávala od studentky uzavírající bakalářský program psychologie (např. OM projekce vyjadřuje synonymem vnímání, viz „*Projekce, neboli vnímání*“ s. 18). Opět i v této podkapitole najdeme převzaté příklady od původních autorů.

Ve třetí kapitole je představen pohled na náboženství čtyř významných osobností psychologie. Autorka se pokouší o kritický pohled, činí tak však s velkou dávkou neobratnosti. Viz kritika Jungova přístupu na straně 25 „*Dle mého názoru jsou Jungovy místy rozporuplné a nesrozumitelné, dále si myslím, že svými spisy vyvolával až přehnaný strach a hysterii*“. Postrádám zde (kromě chybějícího podstatného jména ve větě) konkretizaci, která Jungova sdělení považuje autorka za rozporuplná či podněcující strach a hysterii. Rovněž bych ocenila případnou sebekritiku. Nemůže být neporozumění Jungovým spisům dáno spíše limity na straně autorky?

Za zdařilejší považuji praktickou část BP. Zde nám autorka na osmnácti stranách představuje vlastní výzkumné šetření, v němž se snaží mezi svými spolužáky z řad studentů psychologie na PVŠPS ověřit existenci jejich náboženských předsudků. Používá k tomu metodu sémantického diferenciálu, kterou aplikuje na výzkumný soubor čítající 42 respondentů. Autorka formuluje 4 hypotézy prvního řádu, v nichž predikuje negativní postoj studentů psychologie vůči náboženství, víře, věřícím i klientům s náboženským přesvědčením. Studentka ne vždy užívá terminologii výzkumného šetření, např. neodlišuje obecnou hypotézu a hypotézu pracovní. Dále bych pro větší přehlednost doporučila volbu jiného typu grafu u grafu č. 3, který znázorňuje rozložení respondentů dle místa bydliště. Zde bych nahradila výsečový graf např. sloupcovým.

U autorky coby výzkumnice lze pozorovat jisté obtíže s vytrváním v nezaujaté a nestranné roli. To je patrné např. při hodnocení výstupů v pořadí 2. sémantického diferenciálu, u kterého konstatuje, že „...*dopadl lépe. Hodnoty se, ..., vzdálily více od středové hodnoty*“. Jakoby pro autorku (výzkumnici) měly větší hodnotu „extrémnější“ výsledky než výstup, který neukazuje na vyhraněnost postoje. Tento jev autorka v práci nereflektuje. V souvislosti s tím je ale třeba ocenit, že své hypotézy po zjištění dat a neprokázání svého předpokladu neupravila, nezmírnila jejich znění.

Po jazykové stránce považuji práci za nevyhovující, zpracování teoretické části hodnotím jako podprůměrné a výzkumnou část (s výše uvedenými připomínkami) jako vyhovující.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: dobře

Datum, podpis: 2.9.2013

